

Osallisuuden vahvistaminen

Tampereen asunto- ja
maapolitiikan linjausten
2022–2025 laadinnassa

TAMPERE.
FINLAND

"Toive olisi, että mahdollisimman monella olisi koti, joka kuvastaisi juuri hänen elämäänsä."

(Lainaus asumista ja maanvuokrausta koskevan kyselyn vastauksesta)

Sisällys

KENELLE?

- 4 Lukijalle
- 6 Yhdessä tehty
(Ketkä osallistuivat)

MITEN?

- 10 Käsitteitä
- 12 Osallistumisesta
- 13 Osallistumisen
tavoista
- 14 Osallisuuden tasot
& luvut
- 16 Fasilitoinnista
- 17 Viestinnästä

MITÄ?

- 21 Yhteenveto
osallistumisprosessin
tuottamasta tiedosta
- 23 Kysely
- 39 Työpajat
- 62 Tehtävä kouluille
- 67 Valmistelun
tilannekatsaukset
- 77 Kototori-
kohtaamiset
- 80 Aikuissosiaalityön
asiakasraati
- 83 Tamperelaisten
asumistoiveet,
-valinnat ja
hyvinvointi

MIKSI?

- 96 Strategiat
- 97 Mitä opimme?
Vinkit tulevaan
- 100 Lopuksi
- 101 Lähteet

Lukijalle

Kaikki asuvat jossakin. Asuminen on ihmisenä olemisen ehto ja jokaisella on kokemuksia ja ajatuksia omaan asumiseensa sekä elinympäristöönsä liittyen. Osana Tampereen asunto- ja maapolitiikan linjaustyötä, (eli sellaista työtä, jonka avulla tehdään päätöksiä ja toimitaan tulevaisuudessa, jotta ihmisillä olisi omiin elämäntilanteisiinsa ja tarpeisiinsa vastaavia koteja, ympäristöjä ja sujuva arki) kohtasimme erilaisia tamperelaisia erilaisissa yhteyksissä.

Pyrimme ymmärtämään yhdessä, mitä asuminen tulevaisuudessa Tampereella voisi tarkoittaa, millaisia asioita tulisi ottaa huomioon ja millaiset lait ja säädökset ohjaavat asumiseen liittyvissä asioissa, kuten rakentamisessa tai maanvuokrauksessa ja -käytössä.

Tämä liite kokoaa ymmärrystä, jonka avulla linjaustyötä on tehty, tarkasteltu ja täydennetty. Se antaa mahdollisuuden myös syventää ymmärrystä ensikäden kokemuksista ja eri näkökulmista sekä perustella ihmisten tarpeisiin vastaavien päätösten tekemistä ja niistä seuraavaa toimintaa.

Liitteessä kerromme myös tavoista, joilla erilaisia ihmisiä kohdattiin. Yhdessä tekeminen ja yhteinen tulevaisuuksien pohtiminen on yhä tärkeämpää maailmassa joka on yhä monimutkaisempi. Ilmastokriisi, luontokato, ihmisten taloudellinen tasapaino, eriarvoisuus ja monet muut haasteet kohdataan paremmin toisten ihmisten näkökulmia ja kokemuksia ymmärtämällä ja hyvän yhteistyön avulla.

*"Yhdessä tekeminen,
yhteiset tilat, luonnollinen
toistensa äärelle pääseminen
– miten syntyy edellytykset?"*

(Kommentti tulevaisuustyöpajassa)

Yhdessä tehty! (Ketkä osallistuivat)

Tämän liitteen sisältö perustuu yhdessä erilaisten kaupunkilaisten kanssa tekemäämme osallisuustyöhön Tampereen asumisen tulevaisuudesta.

Lähestyimme osallistumisen suunnittelua kysymällä, **kuinka voisimme parhaiten ymmärtää ihmisten näkökulmia siihen, miten Tampereella pitäisi tehdä asuntopolitiikkaa, ja kuinka voisimme saada ihmiset osallistumaan tähän kehitystyöhön?**

Vuorovaikutimme Tampereen asumiseen liittyvien sidosryhmien kanssa niin kaupunkiorganisaatioista yhdistyksiin, kuin paljasjalkaisista tamperelaisista vasta maahan muuttaneisiin. Pyrimme saamaan mukaan myös hiljaisia ryhmiä, eli sellaisia ihmisryhmiä, joiden näkemykset jäävät usein huomioimatta.

Hiljaisiin ryhmiin voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi lapset, nuoret, ikääntyneet, vammaiset ja maahanmuuttajat.

Pyrkimyksenä oli kuulla ja ymmärtää mahdollisimman kattavasti millaisia toiveita, tarpeita ja huolia tamperelaisilla on asumisen tulevaisuuteen liittyen.

Syksyn aikana tunnistettiin myös lukuisia tahoja, joiden kuuleminen olisi hyvä huomioida ajoissa, jotta osallisuus voi kehittyä ja vahvistua, sitouttaen kaupunkilaisia yhteisten tavoitteiden ja yhteisen ymmärryksen äärelle.

Tulevaisuudessa:
“Kaupunkilaisten osallisuus on
ollut läpileikkaava työote
kaupunki-
ympäristöä kehitettäessä”

“Kullakin on aito tunne
osallisuuden merkityksestä”

(Kommentteja tulevaisuustyöpajassa)

Miten?

Miten -osiossa kerromme millä tavoin linjaustyöhön oli mahdollisuus osallistua ja mitä tässä liitteessä esiin nostetuilla käsitteillä tarkoitetaan. Fasilitointi eli yhteisen tekemisen ohjaaminen ja viestintä ovat osallisuuden näkökulmasta erityisen tärkeitä, sillä jokaisen hyvin onnistuneen kohtaamisen avulla on mahdollisuus vahvistaa yhteistyötä ja jokainen viestintäteko on myös kohtaamista (Faehnle ym. 2020 s. 66).

Kaupunkilaisten osallistumisen näkökulmasta käsitämme **vuorovaikutukseksi** viestinnän, mahdollisuuden vastata kyselyyn, sekä mahdollisuuden käydä keskustelua valmistelun tilannekatsauksiin liittyen etäkohtaamisissa Microsoft Teams -alustan avulla.

Yhdessä tekeminen on toisaalta koko osallistumisen prosessin tavoitteena ja vahvana näkökulmana, mutta varsinaisesti sitä on tehty yhdessä työpajatyöskentelyn avulla.

Kasvokkaiset tapaamiset puolestaan ovat oleellinen keino saada esiin sellaisten ryhmien näkökulmia, jotka eivät muuten välttämättä osallistuisi tai pystyisi työhön osallistumaan. Kohtaamisten suunnitteluun tulee panostaa aikaa ja ne saattavat vaatia esimerkiksi tulkkaamiseen liittyviä resursseja.

*"Tarvitaan sosiaalista
elinkaaritajattelua."*

(Kommentti Aikuissosiaalityön asiakasraadissa)

Käsitteistä

Olemme koonneet tähän käsitteitä. Pyrimme avaamaan ja rajaamaan niitä tämän osallisuustyön aiheisiin nähden ja katsomaan niitä kaupunkisuunnittelun ja kehittämisen tulevaisuuden näkökulmista.

Asumisen laatu: Asumisen laadulla tarkoitetaan sekä asunnon fyysisiä olosuhteita (esim. terveellinen, turvallinen, riittävän tilava), että asuinympäristön ominaisuuksia. Asumisen koetut laatutekijät eroavat kokijasta riippuen, joten kattavaa määritelmää käsitteelle on mahdotonta antaa. Esimerkkejä asunnon koetuista laatutekijoista on käsitelty Asunto- ja maapolitiikan linjausten tavoitteen 5, *Asumisen laatu on keskiössä*, yhteydessä.

Elinympäristö: Käsittää rakennetun ympäristön ja luonnon ympäristön lisäksi elämämme laatuun vaikuttavia asioita, kuten sosiaalisuuden ja toiminnallisuuden. (Ympäristöhallinto 2020)

Kohtuuhintainen asuminen: Käsitettä on käsitelty Asunto- ja maapolitiikan linjausten tavoitteen 4, *Tampereella on mahdollista asua kohtuuhintaisesti*, yhteydessä.

Normatiivisesta näkökulmasta asuminen ei saisi maksaa liikaa suhteessa kotitalouksien tuloihin. Asuntopoliittisissa ohjelmissa asumisen kohtuuhintaisuus määrittyy ennen kaikkea kuluttajavalintojen näkökulmasta ja asuntojen hallintamuotoihin perustuen. Kuluttajavalintojen näkökulmasta asuntokysymys ratkaistaan ensisijaisesti markkinoilla. (Sutela ym. 2020)

MAL-sopimus: Maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimukset, joita valtio on sopinut suurimpien kaupunkiseutujen kanssa. (Ympäristöministeriö 2020)

Monipuolinen asuntokanta: Eri kokoisten asuntojen, erilaisten asuntojen hallintamuotojen ja/tai erilaisten talotyyppien sijoittuminen samalle alueelle. Monipuolinen asuntokanta mahdollistaa erilaisten ja eri-ikäisten asukkaiden asumisen samalla alueella. Näin tasapainotetaan alueiden sosioekonomista profiilia ja estetään asuinalueiden haitallista eriytymiskehitystä.

Osallisuus: Monitahoinen käsite, jolla on määrittelyä pakeneva luonne. Yksinkertaisimmillaan osallisuus voidaan käsittää ihmisen kokemana konkreettisena kuulumisena yhteiskuntaan ja elämisenä itselle sopivalla tavalla. Osallisuutta ja sen toteutumista tuleekin sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta tarkastella yhteiskunnallisella tasolla. Oleellista on osallisuuden tunteen toteutuminen eri ihmisryhmissä. (Faehnle ym. 2020, 14.) Osallisuus on yhteisyyttä, suhteissa olemista, liittymistä, osallistumista, vaikuttamista ja demokratiaa, sekä näiden johtamista ja järjestämistä. Osallisuus tapahtuu ihmisten välillä, kielessä, liikkeissä, katseissa ja kosketuksessa. (Isola ym. 2017, 3.)

Linjaustyössä osallisuutta katsottiin erityisesti osana vaikuttamisprosesseja. Osallistumista vaikuttamisprosesseissa tarkastellaan esimerkiksi sen mukaan onko osallisia itsejään kuultu, onko työssä kehitetty yhdessä, onko prosessin tuottamaa kokemustietoa kerätty talteen ja vakiinnutetaanko yhteiskehittämistä pysyväksi käytännöksi (THL 2021).

Systemisyys osallisuustyössä: Osallistumisen käsittäminen laajana kokonaisuutena kaupunkisuunnittelussa. Osallistumisen kietominen asiantuntijaprosesseihin, asiantuntijuuden altistaminen arjen kokemuksille. Yhteyksien, uusien kytkösten ja yhteisen ymmärryksen tason esiin tuominen ja kehittäminen. Osallistuvaa

suunnittelua tarkastellaan menetelmällisyyden, oivalluttamisen ja yhteisen oppimisen näkökulmista.

Tulevaisuuskuva: Ihmisen näkemys tulevaisuuden tilasta, joka perustuu ymmärrykselle menneestä ja nykyhetkestä. Tulevaisuuskuvat motivoivat ja aktivoivat valinnoissa sekä päätöksenteossa. Tulevaisuuskuvat vaikuttavat tulevaisuuden laatuun nyt tehtävien päätösten ja valintojen kautta. Päätöksiin ja valintoihin vaikuttaa puolestaan tulevaisuuskuviin sävy. Tulevaisuuskuvia voidaan tarkastella siitä näkökulmasta nähdäänkö ne mahdottomiksi vai mahdollisiksi. Mahdollisia tulevaisuuskuvia voidaan jaotella lisäksi todennäköisiksi, toivottaviksi, uskottaviksi ja halutuiksi sen mukaan kuinka niitä arvioidaan niiden tarkastelujoiden näkökulmista (Heinonen ym. 2013, 331.)

Osallistumisesta

Kutsuimme ihmiset mukaan tulevaisuustyöhön, jotta voisimme tehdä parempia päätöksiä ihmisille merkityksellisten asioiden, kuten oman kodin tai asuinympäristönsä suhteen.

Teimme osallistumisen mahdolliseksi eri tavoin. Vaikuttamaan pääsi esimerkiksi vastaamalla kyselyyn kaupungin verkkosivuilla, osallistumalla työpajoihin ja keskustelutilaisuuksiin, jotka järjestettiin etätyöskentelynä, sekä kasvokkaisten kohtaamisten avulla.

Tässä osallistumisen prosessissa puhumme osallisuudesta vaikuttamisprosesseissa ja osallisuudesta yhdessä tekemisenä. Yhdessä tekeminen tarkoittaa sellaista tekemistä,

jossa ihmiset ovat todella olleet mukana ja heidän panoksensa näkyy lopputuloksessa (Faehnle ym. 2020, s. 18–19).

Yhdessä tekeminen oli mahdollisten tulevaisuuksien kuvittelua yhteisissä työpajoissa ja keskusteluissa. Tekeminen oli tiedon ja asiantuntijanäkemyksen tarkastelua, täydentämistä ja kriittistä haastamista.

Koronan aiheuttama poikkeusaika asetti myös linjaustyön osallistumismahdollisuuksiin omat haasteensa. Kokosimmekin tämän liitteen loppuun opit siitä, kuinka osallistumisen mahdollistamista voisi lähestyä vieläkin paremmin kohti seuraavaa linjaustyötä vajaan neljän vuoden kuluttua.

Osallistumisen tavoista

Osallistumisessa on pyritty tosiasialliseen yhdenvertaisuuteen, ja siten työssä otettiin huomioon myös erityisiä tarpeita. Tiedon jakamiseen tähtäävä vuorovaikuttaminen käynnistyi laajalla kyselyllä asumisen tulevaisuudesta, jota mainostimme Tampereen julkisen liikenteen infonäytöillä, sosiaalisessa mediassa, Aamulehdessä, sekä kaupungin sisäisessä viestinnässä.

Organisaation sisäistä vuorovaikuttamista varten laadittiin esittelyaikataulu eri toimielinten ja yhteistyötahojen kontaktointia ja kuulemista varten. Yhteiseen tekemiseen syvennyttiin tulevaisuustyöpajoissa, joita järjestimme yhteensä kolme, eri päivinä ja eri aikoina, jotta osallistumiselle olisi mahdollisimman vähän esteitä.

Etäkohtaamisten lisäksi jalkauduimme myös mahdollisimman lähelle ihmisiä. [Kototorilla](#) kohtasimme tamperelaisia maahan muuttaneita kahtena eri päivänä tulkkien avustuksella. Maahan muuttaneiden lisäksi kuulimme myös työntekijöiden ja tulkkien kokemuksia ja ajatuksia asumisen ja maankäytön aiheista. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmaan syvennyimme erityisesti Tampereen Aikuissosiaalityön asiakasraadille pidetyssä [Erätauko](#)-keskustelussa.

Kouluja kutsuimme osallistumaan kahden tehtävän kautta, joista toisessa kuviteltiin tulevaisuutta vuonna 2061 ja toisessa oli mahdollisuus tutustua laadittuihin tulevaisuuskuviin ja tuottaa niiden pohjalta yhteinen näkemys tulevaisuudesta.

Osallisuuden tasot & luvut

Vuorovaikuttaminen

Internet-kysely 30.8.–22.9.2021
5 kysymystä, 610 vastaajaa

Teams-esittelytilaisuudet (3 kpl)
yleishyödyllisille toimijoille,
kaupungin asiantuntijoille sekä
työpajoihin osallistuneille 20.9. ja
27.9.2021,
32 + 73 + 22 osallistujaa

Yhdessä tekeminen

Työpajat 14., 15. & 16.9.2021
3 etätyöpajaa, 55 osallistujaa
(+ 3 sähköpostiosallistumista,
1 puhelu), yhteensä 625 jaettua
ajatusta

Tampereen kouluille lähetetty
tulevaisuustehtävä, 1 vastaus

Kasvokkain kohtaaminen

Kototori 23. & 28.9.2021
3 eri kielille tulkattua sessiota,
20 haastateltavaa, 171 kirjausta

Aikuissosiaalityön asiakasraadin
Erätauko-dialogi 30.9.2021,
10 osallistujaa

Fasilitoinnista

Kolmen yhteisen työpajan fasilitoinnista vastasi yhteensä kuuden henkilön ryhmä, jossa mukana oli kaupungin eri asiantuntijoita sekä ulkopuolisia konsultteja. Koimme tärkeäksi, että kaupungin omilla asiantuntijoilla olisi resursseja olla mukana ohjaamassa yhteistä työskentelyä. He antavat kasvonsa kaupungille ja rakentavat Tampereen identiteettiä kohtaamisissa. He johtavat osallistujia onnistumiseen kuuntelemalla, ohjaamalla tekemään ajatuksensa näkyviksi ja kysymällä oikeita kysymyksiä.

Työskentelyn ohjaamista: rooleja, tehtäviä, juoksutusta ja sisältöä käytiin läpi tapaamisessa ennen työpajoja. Lisäksi jokaisen työpajan jälkeen jaettiin kokemuksia siitä, mitä omassa ryhmässä tapahtui ja mitä opittiin.

Viisi fasilitoijaa veti omia 3–5 henkilön ryhmiä ja yksi

(pää)fasilitoija piti huolta kokonaisuudesta, jakoi ryhmiin, vastasi aikataulutuksesta ja auttoi linjoilta tippuneita henkilöitä palaamaan omiin ryhmiinsä.

Työskentelyn jälkeen kunkin ryhmän fasilitaattori tai joku osallistujista kertoi myös lyhyesti, mistä ryhmissä keskusteltiin.

Kototori-keskusteluissa maahanmuuttajien kanssa varauduimme kielimuureihin ja kulttuurien kohtaamiseen kolmen tulkin avulla, joiden kanssa aihetta alustettiin tulevaisuuskuvien kautta.

Kohtaamisissa oli mukana lisäksi kaksi fasilitaattoria, joista toinen johti haastatteluja, toisen pitäessä kirjaa vastauksista.

Erätauko-keskustelussa Aikuissosiaalityön raadin kanssa oli mukana yksi fasilitoija ja yksi kirjuri.

Viestinnästä

Jotta voidaan puhua osallisuudesta ja sen mahdollistumisesta, **viestintä tulee nähdä vuorovaikutuksena, ei pelkkänä tiedottamisena**. Viestinnän prosessissa pohdimme, missä osallistumisen mahdollisuuksista tulisi viestiä, eli missä kaupunkilaiset liikkuvat, millaisia viestintäkanavia kaupunki on aikaisemmin hyödyntänyt, ja millaisella ytimekkäällä viestillä saavuttaisimme mahdollisimman moninaisen osallistujajoukon.

Viestintää varten työskentelimme poikkihallinnollisesti kaupungin eri toimijoiden kanssa. Selvitimme kaupungin tapaa ja kieltä viestiä, teknisten alustojen reuna-ehdoja ja aikatauluttamista eri osapuolten työhön.

Saimme kaupungin verkkosivuilta osoitteesta tampere.fi/asuminen tilan, jossa viestimme mistä kokonaisuudessa on kyse, miten osallistua kyselyyn sekä ilmoittautua työpajoihin.

Viestimme osallistumismahdollisuuksista lisäksi kaupungin digitaalisilla infonäytöillä, busseissa ja ratikoissa, Aamulehdessä, sekä joissakin kirjastoissa. Lisäksi osallistumismahdollisuuksista kerrottiin seuraavissa sosiaalisen median kanavissa: @mun-tamperefi (instagram), Facebookissa (Mun Tampere – Osallistuva Tampere, Tampere, Puskaradio Tampere, Puskaradio Tampere Puskaradio, Lisää kaupunkia Tampereelle, Tampereen kuntapolitiikka, Kuntapolitiikkaa Tampereelta -Tampereen kuntapolitiikka, sekä Twitterissä.

Järjestimme myös mahdollisuuden kysyä aiheesta lisää ja osallistua puhelimitse. Kaupungin asiantuntija päivysti puhelimen ääressä yhden päivän ajan syyskuussa 2021.

Esimerkkejä viestinnästä

Mikä sinulle on tärkeää asumisessa?

Tervetuloa vaikuttamaan Tampereen asunto- ja maapolitiikkaan!

www.tampere.fi/asuminen

Kuva Laura Vanzo

What is important to you regarding housing?

Welcome to have an impact on Tampere's housing and land policy!

www.tampere.fi/asuminen

Photo Laura Vanzo

10.23 4G

MUNTAMPEREFI Julkaisut Seuraa

muntamperefi

etmayoy ja 23 muuta tykkäävät

muntamperefi Meistä jokainen asuu jossakin ja jokaisella on asumisesta ajatuksia.

Mikä on sinulle tärkeää asumisessa? Minkälaisia asuntoja Tampereelta puuttuu? Mietittävätkö tonttivuokrat?

Tule mukaan keskustelemaan asumisesta Tampereella! Aihetta pohditaan kolmessa etätyöpajassa. Ilmoittaudu, niin saat linkin tilaisuuteen.

Työpajat ovat

- ti 14.9. klo 17.30–19
- ke 15.9. klo 9.30–11
- to 16.9. klo 13–14.30

Voit osallistua myös vastaamalla kyselyyn asumisesta ja kaupungin maanvuokruksesta!

Keskusteluja ja kyselyn tuloksia käytetään, kun päivitetään kaupungin asunto- ja maapolitiikan linjauksia.

Lisätietoa, ilmoittautumislomake työpajoihin sekä linkki kyselyyn ovat tampere.fi/asuminen-sivulla. Linkki on myös biossa!

1. syyskuuta

"Hyvä asuminen merkitsee eri asioita eri ihmisille ja eri ikäkausien ihmisille. Eri tarpeiden ja näkemysten muistaminen on todella tärkeää."

(Kommentti Aikuissosiaalityön asiakasraadissa)

"Mitä tarkoittaa monipuolinen asuntokanta? Kuinka paljon esimerkiksi perheasuntoja alueella tulisi olla, jotta asuntokanta on monipuolista?"

(Kommentti valmistelun tilannekatsauskeskustelussa)

Mitä

Tässä osallisuusliitteen **mitä -osiossa** kerromme, millaista ymmärrystä vuorovaikutus, yhdessä tekeminen ja kohtaamiset erilaisten kaupunkilaisten kanssa tuottivat.

Sisältö etenee ajallisessa järjestyksessä. Ensimmäisenä asunto- ja maapolitiikan linjaustyöhön pystyi osallistumaan kyselyn kautta (30.8.–22.9.2021), sitten kolmessa yhteisessä työpajassa (14.9., 15.9. ja 16.9.2021). Kouluja lähestyimme kahdella tehtävällä 17.9.2021 ja kolmessa valmistelun tilannekatsauskeskustelussa oli mahdollisuus kommentoida linjausdokumentin sisältöä (20.9. & 27.9.). Kasvokkaisia keskusteluja käytiin Tampereen Kototorilla (23.9. & 28.9.2021) ja Aikuissosiaalityön asiakasraadissa (30.9.2021).

Kokonaisuutena osallistumisen tuottama ymmärrys vahvisti linjaustyön ytimessä olleita tulevaisuuskuvia ja niihin liittyviä tavoitteita ja toimenpiteitä. Ymmärryksen avulla tarkennettiin toimenpiteitä ja selvennettiin tavoitteita. Lisäksi työskentely mahdollisti erilaisten tavoitteiden asettamista myös seuraavan linjaustyön tekemiselle. Tavoitteet ja toimenpiteet tai niiden saavuttaminen eivät kuitenkaan ole yksiselitteisiä. **Eri näkökulmien synnyttämän tiedon valossa päätöksistä on hyvä keskustella yhdessä. On hyvä ymmärtää, että päätöksenteko ei aina ole kompromissi. Päätöksenteko vaatii usein yhteistä uuden keksimistä, sellaisten innovatiivisten ratkaisujen luomista, jotka voivat syntyä vain yhdessä tekemällä.**

Yhteenveto osallistumisprosessin tuottamasta tiedosta

Kyselyssä nostettiin esille toiveita asuntojen (ja tonttien) kohtuuhintaisuudesta, muuntumisesta päivittäisen elämän ja eri elämäntilanteiden tarpeisiin unohtamatta yhteisöllisyyttä, lähiluontoa, -palveluita tai -liikenneyhteyksiä. Maapolitiikkaan liittyen toivottiin joustoa ja yleisesti asumiseen liittyen yksilöllisempien asiakas- tai asukastarpeiden ja kestävyuden näkökulmien huomiointia.

Asumisen tulevaisuus **-työpajoja** varten laadittiin linjausten pääteemoista viisi tulevaisuuden kuvausta, joihin syvennyttiin kolmessa työpajassa kuvittelemalla itsensä vuosiin 2061, 2041 sekä 2025. Mitä lähempänä tätä päivää oltiin, sitä enemmän puhuttiin yhteisöllisyydestä ja yhdessä tekemisen tärkeydestä.

Vuoden 2041 visiossa keskustelujen painopiste siirtyi energiapolitiikkaan, mihin vaikuttanee Hiilineutraali Tampere 2035 -tavoite. Vuonna 2061 Tampere nähdään esimerkiksi fossiilittomana vesikaupunkina, joka osaa viestiä kaupunkilaisilleen (ja muille) siitä, miten kestävä kehityksen tavoitteissa on onnistuttu hyvän päätöksenteon seurauksena. Kohtuuhintainen asuminen, tonttivuokrakäytännöt, yhteisöllisyys, alueidentiteetit ja viestintä olivat teemoina läsnä jokaisena työpajapäivänä.

Asunto- ja maapolitiikan linjausten **valmistelun tilannekatsauksia** järjestettiin kolme kertaa eri sidosryhmille. Niissä keskusteltiin muun muassa yhteistyön mekanismeista, asuinaluetyöryhmän ja asukas-toiminnan roolista ja tärkeydestä eri yhteyksissä,

erilaisten asukastarpeiden ja elämäntilanteiden huomioimisesta, kohtuuhintaisuudesta, asumisen laadusta ja asunnottomuudesta. Käsitteiden ja tavoitteiden yhdessä määrittäminen koettiin tärkeänä. Valmistelun tilannekatsauksissa kysyttiin esimerkiksi, mitä asumisen laatu tai monipuolinen asuntokanta tarkoittavat käsitteinä.

Kototorin kohtaamisissa tuli esille maahan muuttaneiden vahva side Hervantaan. Hervanta koettiin turvalliseksi ja viihtyisäksi asuinalueeksi, jossa hyvät palvelut ja omat yhteisöt ovat lähellä. Oma kotia pidettiin turvallisenä paikkana, mutta huolta aiheutti se, onko suurta perhettä mahdollista koota saman katon alle. Lisäksi maahan muuttaneita pohditutti, kuinka perheen elatuksesta on mahdollista huolehtia samaan aikaan kun yrittää oppia kieltä ja sopeutua suomalaiseen yhteiskuntaan.

Aikuissosiaalityön raadin kokemusasiantuntijat haastoivat Erätauko-keskustelussa kaupungin kasvuskenaarioita ja muistuttivat, että hyvä asuminen tarkoittaa eri ihmisille eri asioita eri elämänvaiheissa. Raadissa pohdittiin, voisiko yhteisöllinen tekeminen vaikuttaa vuokraan, tai voisivatko vuonna 2061 kaikki tarvittavat peruspalvelut löytyä kävelymatkan päässä?

Aikuissosiaalityön asiakasraadin ja Kototorin kanssa käytyjen keskustelujen kautta tuli selväksi, että hyvä asuminen on vahvasti kytköksissä sosiaalipalveluihin.

Onkin hyvä tiedostaa, että tulevaisuuden työtä tulee entistä vahvemmin tehdä poikkihallinnollisesti ja yhteiskehittäen. Sosiaaliset tarpeet on tunnistettava osana asumistarpeiden määrittelyä, jotta voidaan vastata siihen, miten eri toimialojen linjaukset viedään toiminnaksi. Myös systeemisen yhteisöllisyyden rakentaminen on tärkeää, jotta eriytyminen vähenee ja yhteisvastuun tunne kasvaa.

Kysely

610 vastausta

Kyselyn tulokset

Kysely laadittiin, jotta saataisiin vastaajamäärällisesti laajempaa ymmärrystä kaupunkilaisten ajatuksista asumiseen ja maanvuokraamiseen liittyen. Kysely oli avoinna 30.8.–22.9.2021 välisenä aikana Zef.fi -kyselyalustalla suomeksi ja englanniksi. Kyselyyn vastattiin 610 kertaa.

Kysely jaettiin kahteen osaan, joista ensimmäisessä selvitettiin millaisia asuntoja Tampereelle tarvitaan, sekä näkemyksiä ja tarpeita kotiin liittyen. Toisessa osassa selvitettiin kaupunkilaisten näkemyksiä suhteessa maanvuokraussopimukseen ja tonttivuokriin. Seuraaville sivuille on koostettu yhteenveto kysymyksistä ja vastauksista.

Asumista erilaisiin elämäntilanteisiin

Kysymys:

Minkälaisia asuntoja Tampereelle tarvitaan erityisesti lisää? (voit valita useamman vaihtoehdon) – Jotain muuta, mitä? Voit myös perustella vastauksesi tässä tekstikentässä.

Kysymyksessä valittiin seuraavista vaihtoehdoista:

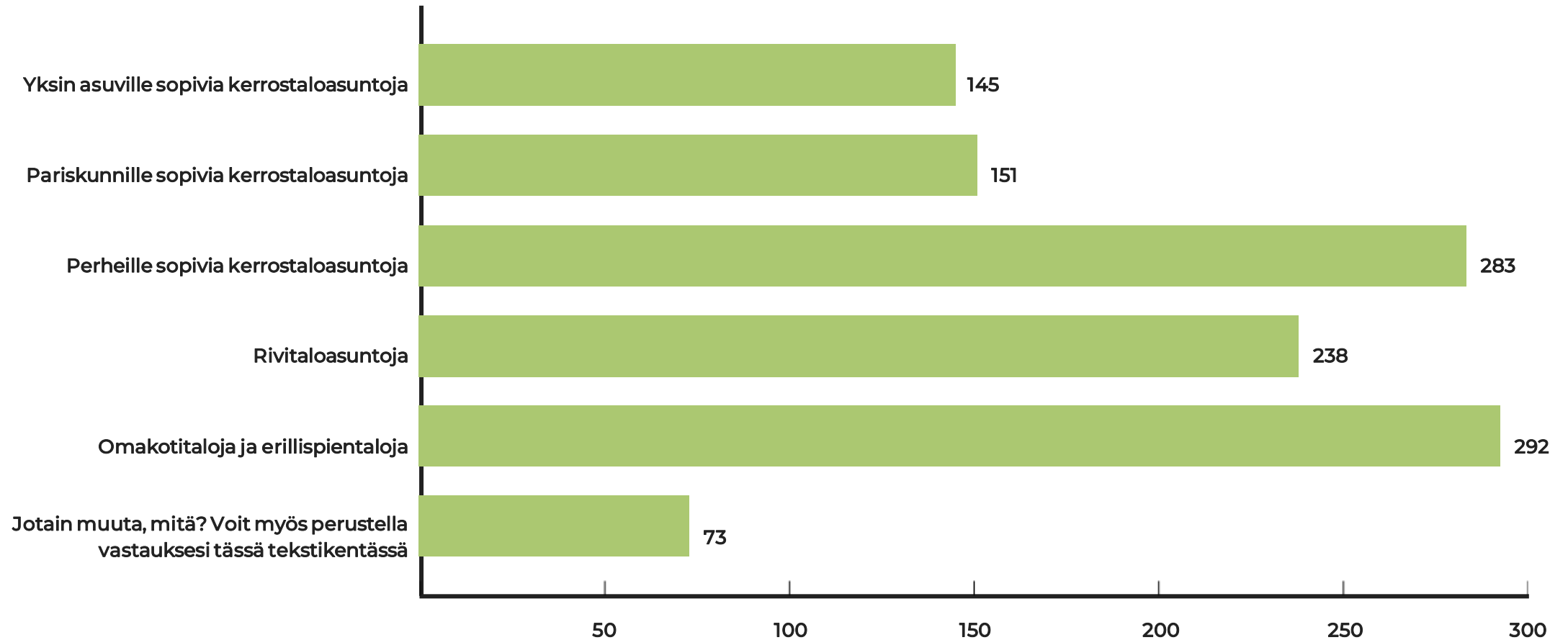
- Yksin asuville sopivia kerrostaloasuntoja
- Pariskunnille sopivia kerrostaloasuntoja
- Perheille sopivia kerrostaloasuntoja
- Rivitaloasuntoja
- Omakotitaloja ja erillispientaloja
- Jotain muuta mitä? Voit myös perustella vastauksesi avoimessa tekstikentässä

Vaihtoehtoista eniten toivottiin lisää omakotitalo- ja erillispientaloasuntoja (292 vastausta), toiseksi eniten perheille sopivia kerrostaloasuntoja (283 vastausta). Rivitaloasuntoja toivottiin kolmanneksi eniten (238 vastausta), neljänneksi eniten pariskunnille sopivia kerrostaloasuntoja (151 vastausta), sitten yksinasuville sopivia kerrostaloasuntoja (145 vastausta) ja jotain muuta (73 vastausta).

Avoimissa vastauksissa (jotain muuta, mitä?) korostuivat asuntojen kokotarpeet, hinta, yhteisöllisyys, elämäntilanteiden moninaisuus sekä lähiluonto. Miniyksiöiden sijaan toivottiin suurempia ja muuntojoustavampia, monipuolisia asumisratkaisuja eri elämäntilanteisiin.

Kohtuuhintaisuuden varmistamista pidettiin tärkeänä, samoin mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen eri tavoin.

Minkälaisia asuntoja Tampereelle tarvitaan erityisesti lisää?

Lainauksia kyselyvastauksista:

“Tarvitaan asuntoja, jotka tunnistavat myös erilaiset asumisen muodot: yhteisöllisen asumisen erilaiset tavat, erilaiset kimppakämpäratkaisut. Kaikilla tulee olla mahdollisuus hyvään asumiseen, mikä tarkoittaa monesti jotain muuta kuin nyt paljon rakennettavia pieniä "hellahuoneita". Luonto ja arjen toiminnallisuus sekä rakentamisen merkitys sosiaalisten suhteiden alustoina tulee huomioida paremmin.”

“Monenlaisia asuntoja ja monimuotoista asumista. Perustajaurakointi ja asunto-osakeyhtiö malli ei pysty tuottamaan joustavia kokonaisuuksia. Asukaslähtöisyys ei toteudu jos myyntikate ohjaa. Todellinen asukaslähtöisyys ja monimuotoisuus toteutuu vain osuuskuntapohjaisessa tuotannossa.”

"Naapurustot, joissa otetaan harkintaan ihmisten yhteisöllisyys. Joissa olisi mahdollista esimerkiksi kasvattaa oman kasvimaan tai kompostoida. Yhdessä."

"Ekologisemmin rakennettuja asuntoja. Jos kaadetaan metsää ja täytetään järveä, lopputuloksen pitäisi hyödyntää myös äitimaata."

“Vanheneville ihmisille on kova kynnyks muuttaa omakotitalosta kerrostaloon, jossa nuoret vuokralla asuvat rälläävät ja huutavat. Tarvittaisiin yksitasoisia ja esteettämiä omakotimaisempia, mutta pienempikokoisia, yhteisöasumisen muotoja: rivitaloasuntoja, joissa kuitenkin se pieni piha tai iso terassi, tai erillispientaloja asunto-osake-yhtiömuotoisena. Ja pihahuollot ym. huoltoyhtiön toimesta. Nämä asunnot voisivat myös sijaita paikoissa, joista olisi hyvät liikenneyhteydet keskustaan, mutta ei kouluja ja päiväkoteja kuitenkaan lähellä.”

“Muita asuntotyypppejä tuotetaan ja tarjotaan jokseenkin hyvin, mutta neljä (tai enemmän) makuuhuonetta sisältävistä asunnoista on pulaa. Vuokrapuolella jo kolmen makuuhuoneen asuntoa on vaikeaa löytää.”

Asumista kohtuullisella hinnalla

Kysymys:

Minkälaisia asuntoja Tampereelle tarvitaan erityisesti lisää? (voit valita useamman vaihtoehdon) – Jotain muuta, mitä? Voit myös perustella vastauksesi tässä tekstikentässä.

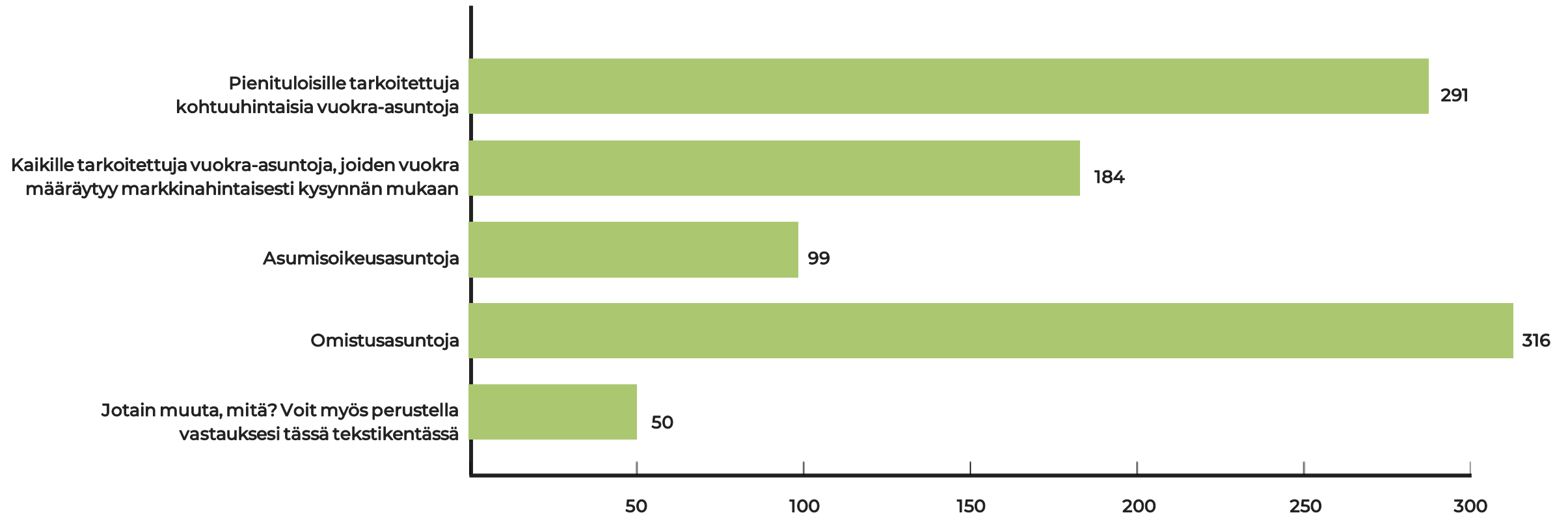
Kysymyksessä valittiin seuraavista vaihtoehdoista:

- Pienituloisille tarkoitettuja kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja
- Kaikille tarkoitettuja vuokra-asuntoja, joiden vuokra määräytyy markkinahintaisesti kysynnän mukaan
- Asumisoikeusasuntoja
- Omistusasuntoja
- Jotain muuta mitä? Voit myös perustella vastauksesi avoimessa tekstikentässä

Vastausvaihtoehdoista eniten koettiin tarvetta omistusasunnoille (316). Toiseksi suurin tarve nähtiin pienituloisille tarkoitettujen kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen suhteen (291), kolmanneksi eniten kaikille tarkoitettujen vuokra-asuntojen, joiden vuokra määräytyy markkinahintaisesti kysynnän mukaan (184). Neljänneksi eniten koettiin, että Tampereelle tarvitaan asumisoikeusasuntoja (99) ja jotain muuta (50 vastausta).

Avoimissa vastauksissa korostui kohtuuhintaisuus, joka mainittiin sekä omistusasumisen, vuokra-asumisen, että tonttien suhteen. Lisäksi esiin nousi asumisen moninaisuus ja eri elämänvaiheiden ja tarpeiden huomioon ottaminen sekä kokotarpeet, palvelut tai niiden läheisyys, kestävyys ja yhteisöllisyys.

Minkälaisia asuntoja Tampereelle tarvitaan erityisesti lisää?

Lainauksia kyselyvastauksista:

"Asuntotuotanto on juuri nyt suhteellisen korkealla tasolla kaikissa näistä ryhmissä, joten tuotannon erityinen kohdentaminen jollekin sosioekonomiselle ryhmälle ei liene nyt tarpeen. Sen sijaan tulisi tarkastella, onko ihmisille saatavana juuri sellaisia asuntoja, joita he haluavat. Tarpeiden tarkastelussa tulisi mennä sosioekonomista tai demograafista segmentointia yksilöllisemmälle tasolle."

"Osuuskunta-asuntoja. Niistä voisi tulla merkittävä vaihtoehto sekä vapaarahoitteiselle vuokratuotannolle että omistusasunnoille."

"Tavallisia kaupunkikuvaan sopivia taloja (siis ökytornien ja maisemia pilaavien hirvitysten sijaan)."

"Tampereelle tarvitaan erityisesti muunneltavia koteja, siis päivittäin muunneltavia."

"Vuokrataso on kaupungissamme melko kova esimerkiksi pienituloisille, jotka kuitenkin haluaisivat myös asua hyvin (moderneissa, uusissa kerrostaloissa) keskustan tuntumassa ja palvelujen läheisyydessä. Pieni yksiö / kaksio (min. 27 neliötä) on aivan riittävä sinkkotaloudelle kunhan pohjaratkaisu on hyvä. Sillä on suuri merkitys, kuinka käytännöllinen ja toimiva pienen asunnon pohja on. Se on kaiken A ja O."

"Kohtuuhintaisia ja hyvinsuunniteltuja omistusasuntoja erilaisilla tuottajamuodoilla toteutettuina."

"Vaihtoehtoisesti pientaloja kohtuullisella vuokralla."

Rauhallisia ja turvallisia koteja

Kysymys:

*Kerro muutamalla sanalla, mitä koti sinulle merkitsee?
(max.100 merkkiä)*

Vastausten mukaan koti on paikka, joka merkitsee turvaa, rauhaa, lähiyhteisöä, jotakin omaa. Se pitäisi itse voida valita ja tehdä omannäköiseksi. Kodissaan saa olla sellainen kuin on, ja se on sellaisessa ympäristössä, jonka kokee itselleen ja perheelleen viihtyisäksi.

Jokaisella tulee olla oikeus turvalliseen kotiin. Turvallisuus voi tarkoittaa henkisen turvan lisäksi myös esimerkiksi taloudellista turvaa, tai turvaa suhteessa ulkopuolisen maailman myllerrykseen.

Kotia kuvaavat vastaukset olivat pääosin myönteis-sävytteisiä. Tämä kävi ilmi käyttämällä kyselyn analysointityökalua, joka tunnisti vastausten sävyn.

Lainauksia kyselyvastauksista:

"Koti on turvallinen paikka, jossa on hyvä olla oma itsensä. Kodissa viihtyy yksin ja yhdessä."

"Everything. Low income no car, can't live far from buss stop. Have to live in Tampere or be unemployed."

"Yksityinen tila, jonka varmuus, pysyvyys ja asuin-kustannusten ennustettava kohtuullisuus on tärkeää."

"Koti on tärkein paikka koko elämisen kannalta. Sen pitää sijaita miellyttävässä paikassa."

"Suojaa, tilaa, liikkumisen vaivattomuutta ja lisäksi toivon kauniita vehreitä maisemia."

Kerro muutamalla sanalla,
mitä koti sinulle merkitsee?

Tulevaisuuden koti on tilava, turvallinen ja ekologinen

Kysymys:

Kerro muutamalla sanalla, minkälainen on koti Tampereella vuonna 2030?

Tulevaisuuden koti on **vastausten mukaan** toivottavasti turvallinen, tilava, valoisa ja kohtuuhintainen (vaikka monen vastauksen perusteella ennustettiin pienä ja kallista asuntoa tiiviissä kaupungissa). Luonto ja palvelut ovat lähellä, koti on hyvien liikenneyhteyksien päässä ja mahdollistaa rauhan, mutta toisaalta myös yhteisöllisyyden.

Koteja on riittävän monenlaisia erilaisilla sijainneilla ja ne vastaavat erilaisiin tarpeisiin ja tilanteisiin; taloudelliseen maksukykyyn, hyviin kulkuyhteyksiin, luonnonläheisyyteen, energiatehokkuuteen ja nykyaikaisiin ratkaisuihin.

Tulevaisuuden kotia kuvaavat vastaukset olivat pääosin myönteissävytteisiä. Tämä kävi ilmi käyttämällä kyselyn analysointityökalua, joka tunnisti vastausten sävyn.

Lainauksia kyselyvastauksista:

“Sen tulisi olla muuntojoustava, eri elämäntilanteisiin soveltuva viihtyisä ja turvallinen tila.”

“Viihtyisä, toimivan arjen keskiö.”

“Rikkaille okt, keskituloisille rivitalo. Köyhille hämärä & kallis vuokrakoppi lähiössä. Vai?”

“Muistakaa mistä tulette. Tampere ei ole mikään Suomen Dubai. Tampere on Suomen Tampere. Mansen persoona on jo olemassa ja tunnettu, sen muuttaminen joksikin tekoälypilvepiirtäjä-kulutus-paratiisiksi ei tuo tähän maailmaan mitään uutta. Kiitos kun teette mitä teette. Olemme tässä pallossa yhdessä <3”

Kerro muutamalla sanalla, minkälainen on koti
Tampereella vuonna 2030?

Terveiset Tampereen päättäjille asumiseen liittyen!

Kysymys:

Mitä terveisiä haluat lähettää Tampereen päättäjille asumiseen liittyen?

Terveiset:

Terveisissä korostettiin kohtuuhintaisuutta asumisessa ja tonteissa. Terveisissä nostettiin esiin myös, että toisaalta tulisi vastata kysyntään, mutta toisaalta markkinavoimat, tehokkuus ja tuotto eivät voi määrittellä asumista ja asumisen laatua. Muita esiin nousseita teemoja olivat: Luonto lähelle, meluhaittojen ja autoilun huomioiminen.

Terveisiä kuvaavat vastaukset olivat pääosin neutraaleja tai hiukan negatiivissävytteisiä. Tämä kävi ilmi käyttämällä kyselyn analysointityökalua, joka tunnisti vastausten sävyn.

Lainauksia kyselyvastauksista:

"Asumisoikeus on oiva kohtuuhintainen vaihtoehto perinteiselle Ara-vuokra-asumiselle. Aso-asiakas asuu keskimäärin 7 vuotta samassa kodissa, mikä tuo pysyvyyttä ja kodikkuutta asuinalueille. Toivomme että voimme toteuttaa Tampereelle lisää näitä kovan kysynnän perheasuntoja."

"Kohtuuhintaista asumista ja monipuolisia pohjaratkaisua asukkaiden, ei grynderien, tarpeet edellä."

"Ei pilata Tampereen viihtyisyyttä liian ahtaalla rakentamisella. Puistoja ja vihreyttä tarvitaan keskustassakin."

Maanvuokraussopimukset ja tonttivuokrat

Maanvuokraussopimuksiin ja tonttivuokriin liittyen kyselyyn saatiin 365 vastausta.

Kyselyssä kuvattiin maanvuokraussopimusten uusimisprosessi ja kysyttiin, onko se selkeä. 328:sta vastaajasta enemmistö 165 vastaajaa (48,8 %) piti prosessia jokseenkin selkeänä. 112 vastaajaa (33,1 %) piti prosessia selkeänä ja 61 vastaajan (17,8 %) mielestä prosessi ei ole selkeä.

Kysyttiin lisäksi sitä, **löytääkö vastaaja halutessaan helposti tietoa kaupungin haettavaksi tarjoamista tonteista.** 328:sta vastaajasta 156 (47,6 %) koki löytävänsä tietoa jokseenkin helposti. 92 vastaajaa (28,7 %) koki löytävänsä tietoa helposti. Vastaajista 80 (24,4 %) ei kokenut tietoa helposti löydettäväksi.

Kyselyssä selvitettiin myös vastaajien (324 vastaajaa) asumista kaupungin vuokratontilla seuraavien väittämien avulla.

Valitse sinua koskevat väittämät (voit valita useamman)

- Asun omistamassani asunnossa kaupungin vuokratontilla (115 vastausta)
- En asu tai omista asuntoa kaupungin vuokratontilla (92 vastausta)
- Asuntoni on yhtiömuotoinen (esimerkiksi kerros-, rivi- tai erillistalossa) ja sijaitsee kaupungin vuokratontilla (81 vastausta)
- Omistan sijoitusasunnon/asuntoja kaupungin vuokratontilla (60 vastausta)

- Asuntoni on kiinteistömuotoinen (esimerkiksi omakotitalo) ja sijaitsee kaupungin vuokratontilla (31 vastausta)
- Asun vuokra- tai asumisoikeusasunnossa kaupungin vuokratontilla (18 vastausta)
- En tiedä, onko asuntoni kaupungin vuokratontilla (17 vastausta)
- Harjoitan yritystoimintaa kaupungin vuokratontilla (7 vastausta)

Kysyttiin myös siitä, **tiedetäänkö milloin maanvuokrasopimus tulee uusittavaksi tai onko tieto uusimisesta riittävää tai oikea-aikaista.**

Jos omistat asunnon tai harjoitat yritystoimintaa kaupungin vuokratontilla, tiedätkö, milloin tontin maanvuokrasopimus on uusittu tai tulee uusittavaksi? (329 vastausta)

- Kyllä (176 vastausta, 53,5 % vastauksista)
- Ei koske minua (128 vastausta, 38,9 % vastauksista)
- En (25 vastausta, 7,6 % vastauksista)

Jos omistat asunnon tai harjoitat yritystoimintaa kaupungin vuokratontilla, jossa maanvuokrasopimus on uusittu tai tulee uusittavaksi kahden vuoden sisällä, oletko mielestäsi saanut riittävästi ja oikea-aikaisesti tietoa tontinvuokrasopimuksen uusimisesta ja vuokran määräytymisen perusteista?

- Ei koske minua (215 vastausta, 66 % vastauksista)
- En (72 vastausta, 22,1 % vastauksista)
- Kyllä (39 vastausta, 12 % vastauksista)

Kehittämisehdotukset maanvuokraukseen liittyen

Kysymys:

Onko sinulla kehittämisehdotuksia maanvuokraukseen liittyen?

Kehittämisehdotukset:

Kyselyn mukaan politiikkaan tarvitaan joustoa ja erilaisten tilanteiden huomioon ottamista monipuolisemmin. Tarvitaan myös kohtuullistamista eri näkökulmista, joka lopulta toteutuisi kaupungin eli sen asukkaiden hyväksi.

Kehittämisehdotuksissa otettiin kantaa jouston ja kohtuullisuuden lisäksi tonttien omistukseen. Toisaalta toivottiin, että tonttien omistus voisi olla kaupunkilaisille mahdollista, mutta yhtäältä tärkeänä nähtiin, että kaupunki pitää tontit omistuksessaan.

Lainauksia kyselyvastauksista:

"Koko konsepti on tavallaan omituinen, koska vuokralainen ei voi vain ottaa taloa mukaansa, jos vuokra nousee hänen mielestään liian korkeaksi. Samaan aikaan veronmaksajana haluan, että kaupunki saa tonttivuokrina vähintään kohtuullisen tuoton."

"Sitokaa kaikki vuokrat hintaindeksiin, joka päivittyy valtuustokausittain markkinatilanteen mukaan. Ei ole tasa-puolista, että osa vuokralaisista saa super halvat tonttivuokrat ja toiset maksavat kalliisti, riippuen sattumanvaraisesti sopimuksen uusimisvuodesta. Näin korotukset kohdistuisivat tasaisemmin kaikkiin vuokratontteihin, kunhan uudet sopimukset on vain laadittu. Käyttäkää hinnoittelussa käytetyn rakennusoikeuden määrää, ei asemakaavan sallimaa (lisärakentamisen ja laajennusten yhteydessä automaattiset sopimushintapäivitykset)."

Tulevaisuustyöpajat (yht. 55 osallistujaa)

Asuminen
Tampereella
2061

193 jaettua ajatusta

Asuminen
Tampereella
2041

228 jaettua ajatusta

Asuminen
Tampereella
2025

204 jaettua ajatusta

**"Tulevaisuus on mahdollista,
vaikka vaatiikin paljon
ponnistelua poliittiselta
päätöksenteolta, jotta uskalletaan
tehdä rohkeita päätöksiä."**

(Kommentti Asumisen tulevaisuus 2061 -työpajassa)

**"Yhteenkuuluvaisuuden tunne
– kesätoreja, keitaita eri
kaupunginosissa – tapa saada ihmiset
tuntemaan yhteenkuuluvaisuutta ja
toisiansa. Tampereen identiteetti -
yhteinen hötsäily."**

(Kommentti Asumisen tulevaisuus 2041 -työpajassa)

"Miten pystyy aidosti ottamaan asukkaat mukaan aluekehittämiseen? Kehittämistä sitovat huimat määrät vaikeita selvityksiä. Tulisi saada tietää, mihin oikeasti pystyy vaikuttamaan."

(Kommentti Asumisen tulevaisuus 2025 -työpajassa)

Työpajatyöskentely

Tulevaisuustyöpajoissa (14., 15. & 16.9.2021) tampere-laiset saivat tilaisuuden lähestyä tulevaisuutta viiden teemoitetun vision myötä:

- Kestävä kasvu
- Veto- ja pitovoiman lisääminen monipuolisilla asumisen vaihtoehdoilla
- Sosiaalisesti hyvinvoivat ja tasapainoiset asuinalueet
- Kohtuuhintaisuus ja asumisen laatu
- Erityisten tarpeiden asumisen huomiointi

Visioita lähestyttiin neljässä pienryhmässä kolmesta eri aikaperspektiivistä, joihin eri ryhmät pyrkivät vastaamaan hieman eri tulokulmista, haastaen visioiden todenmukaisuutta ja käytännön edellytyksiä mahdollisen muutoksen toteutumiseen.

Ensimmäisessä työpajassa tarkasteltiin tulevaisuutta vuonna 2061, seuraavassa siirryttiin vuoteen 2041, ja viimeisessä työpajassa tähdättiin katse neljän vuoden päähän vuoteen 2025, jolloin asunto- ja maapolitiikan linjaukset päivitetään seuraavan kerran. Pienryhmissä oli mukana kaupunkilaisia, asiantuntijoita ja kaupungin edustajia. Työpajat vedettiin Zoom -sovelluksessa ja digitaalisena yhteiskehittämisen alustana käytettiin Miro-ohjelmaa.

Ryhmissä työstitetyt kysymykset olivat:

1. Mitä on tapahtunut? Mikä on muuttunut?
2. Onko tulevaisuuskuva mahdollinen?
Miksi on tai ei ole?
3. Mitä tulevaisuuskuva käytännössä tarkoittaa?
4. Miten tulevaisuuskuvaan päästään?

Työpajojen tulokset – tulevaisuudet vuonna 2024, 2041, 2061

Kunkin työpajan lämmittelytehtävänä pyydettiin osallistujia siirtämään itsensä ajatuksissaan tulevaisuuteen, työpajan tulevaisuusvision vuosiluvun mukaisesti. Nykyisyyttä lähestyttiin tulevasta käsin. Kysyttiin, mitä tamperelainen näkee katsoessaan ulos asuntonsa ikkunasta vuosina 2061, 2041, 2025.

Tulevaisuuden näkymissä **2061** Tampereen koskimaisema on yhä tunnistettava, ratikka kulkee, infrastruktuuri on täysimääräisesti käytössä, kaavoituksen suhteen "tiivistäminen ei ole mennyt överiksi", ja vastuullinen rakentaminen näkyy. Omasta ikkunasta ulos katsottaessa näkyy puita, myös "puu jonka istutin", ja kaikenikäisiä ihmisiä – ihmisiä joita tuntee. Yhteistyö kaupungin ja naapureiden välillä toimii.

Vuonna **2041** kaupungin kehitykseen on noussut yksi ajallinen kerrostuma lisää. Ikkunasta näkyy vihreää kaupunkipuutarhaa, ihmisiä kadulla, naapureita auttamassa toisiaan, yhteisöllisiä tiloja asukkaille. Ilmastonmuutos ja omenapuun tuholaiset on saatu pidettyä kurissa, ja "naapurin lapset ovat käyneet omenavarkaissa – ihan niin kuin ennenkin".

Vuoteen **2025** mentäessä koetaan näkymän olevan pitkälti sama kuin tällä hetkellä, rakennetun ympäristön muuttuessa suhteellisen hitaasti. Naapurustossa on nähtävillä joitain korotushankkeita, uusiakin asuinalueita on rakenteilla. Sammonkadun ikivihreällä bulevardilla kulkee ratikoita ja julkista liikennettä vahvistaa kattava kaupunkipyöräverkosto.

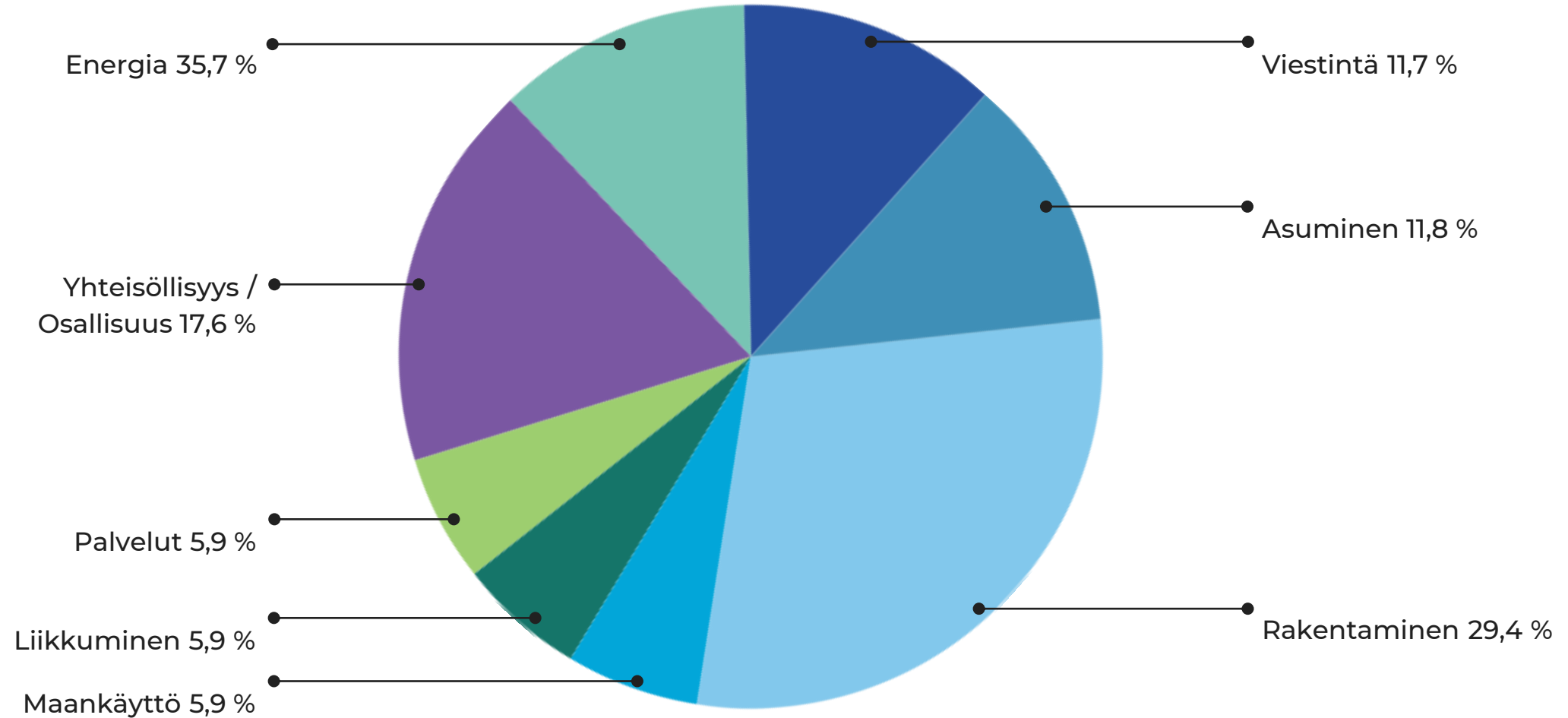
Työpajojen tulokset

Keskustelut kattoivat monia eri näkökulmia, usein eriäviäkin mikä oli toivottavaa tulevaisuustyössä. Painopisteet vaihtelivat keskustelijoiden intressien mukaan, mutta tietyt aiheet yhdistivät kaikkien aika-kausien tarkastelua: yhteisöllisyys, osallisuus sekä yhdessä tekemisen tärkeys korostuivat jokaisena pajapäivänä, kuitenkin ylivoimaisesti eniten lähitulevaisuuden visioinnissa. Tarpeelliseksi koettiin tiedon ymmärrettäväksi tekeminen, sen viestiminen ja sillä johtaminen. Yleisesti huolta aiheuttivat asumiskustannusten nousu, maankäyttöön liittyvä päätöksenteko, alueellinen eriytyminen sekä pitkän tähtäimen energiapolitiikka. Kaupungin strategian mukaan Tampere on hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä, ja tämä oli läsnä myös tulevaisuustyöpajojen energiakeskusteluissa, joita käsiteltiin eniten vuoden 2041 aikaikkunassa.

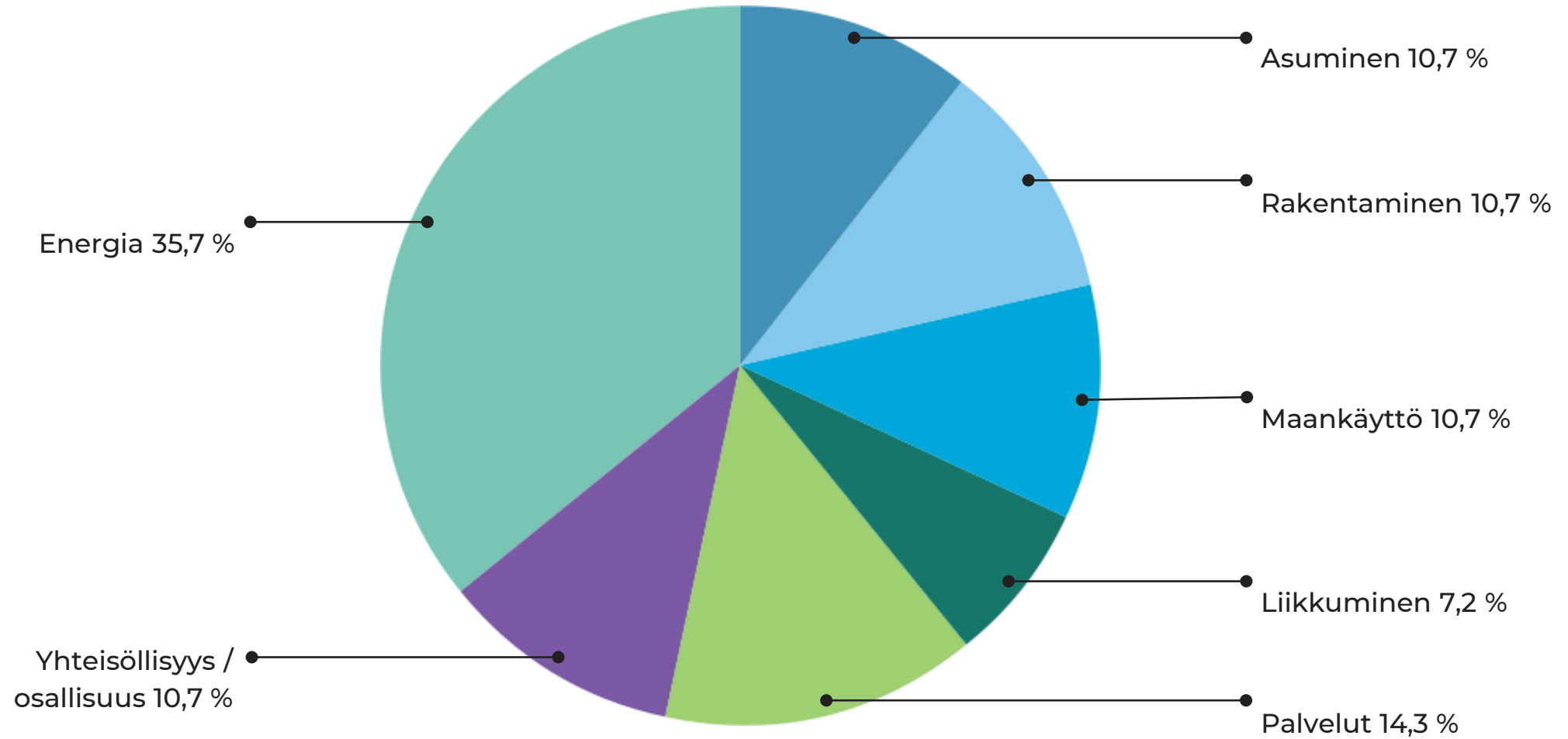
Kauimmaksi, vuoteen 2061 mentäessä kuultiin paljon näkemyksiä tulevaisuuden rakentamisesta ja tarpeellisista pyrkimyksistä asuntotuotannon kohtuuhintaisuuteen ja vaihtoehtojen monipuolisuuteen.

Seuraavilla sivuilla on tuotu yhteen tulevaisuustyöpajoissa käsiteltyjen tulevaisuuskuvioiden herättämiä ajatuksia ja näkemyksiä, sekä visualisointi siitä millaisten teemojen alle keskustelu kussakin työpajassa jakautui.

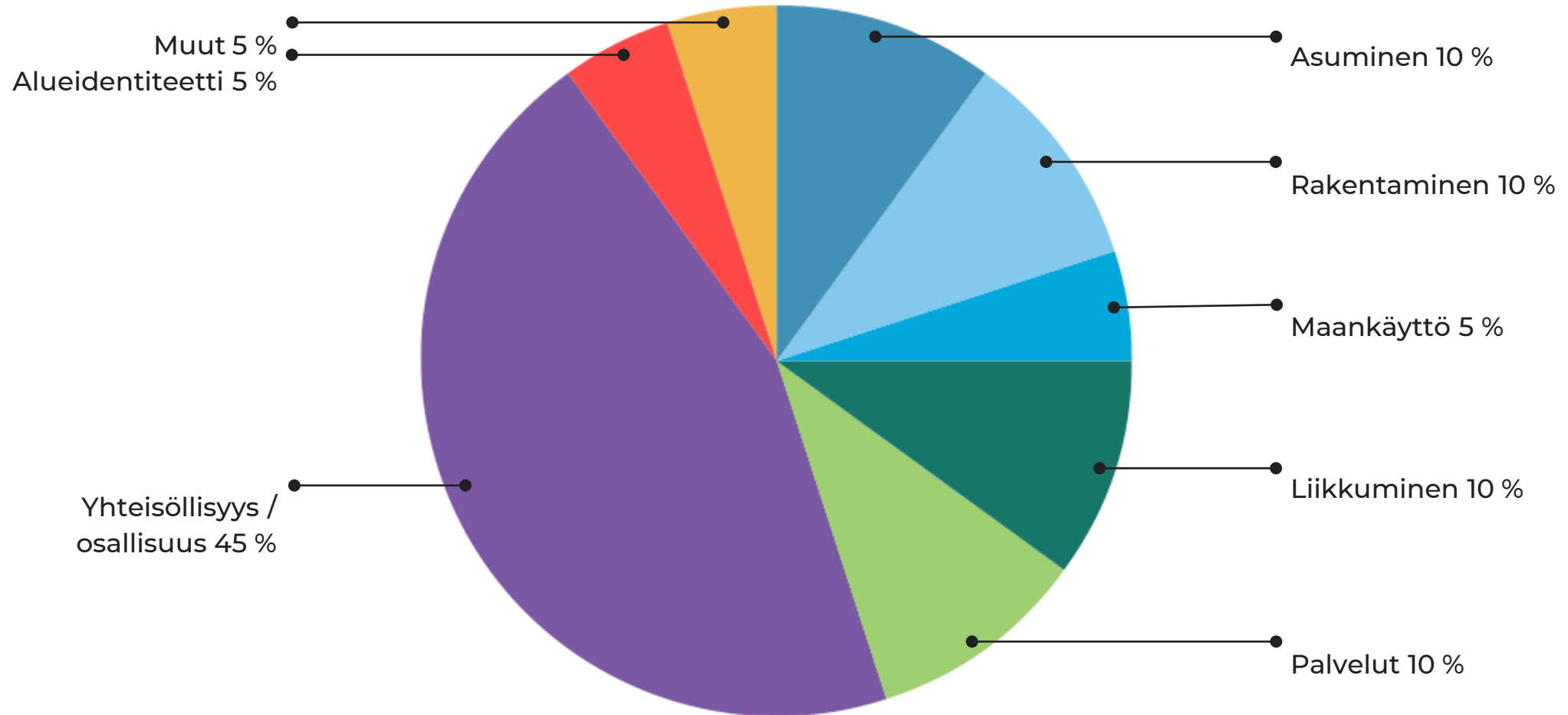
Keskustelun teemoja / 2061

Keskustelun teemoja / 2041

Keskustelun teemoja / 2025

Kestävä kasvu

Vuoteen 2061 saakka tiivistynyt Tampere herättää sekä odotusta että huolta, mutta uskoa on innovaatioihin ja uudenlaisiin asumisen ratkaisuihin, tulevaisuuden tamperelaisten houkuttelemiseksi.

Energiatuotannon haasteisiin on vastattu esimerkiksi energiayhteisöillä, geolämmöllä, aurinkopaneeleilla ja viherkatoilla, rakentaminen on jo hiilinegatiivista ja hiilipäästöjä on sidottu rakennuskantaankin. Pientalojen energiankulutuksen ratkaiseminen sekä yleensä lämmityksen järjestäminen asumisessa kylläkin koetaan kestävyden haasteina vielä vuonna 2041. Tulevaisuuden rakennusmateriaalina halutaan käyttää enemmän puuta, talojen väliin on jätetty sopivasti luontoa ja rannat on vapautettu korkeasta rakentamisesta.

Käytännön tasolla Tampereen laadukas terveydenhuolto nähdään yhtenä sen vahvana vetovoima-

tekijänä. Palvelujen sijoittamisessa tullaan hyödyntämään monialaisia virtausmalleja. Teollisuus ja palvelu-
alat työllistävät ihmisiä, yliopiston rooli on vahva ja lentoyhteyksien myötä Tampere näyttäytyy eurooppalaisena, ihmisen mittakaavan huomioivana, fossiilittomana vesikaupunkina. Raideliikenteeseen perustuva joukkoliikenneverkko toimii kuin ajatus, kuljettaen ihmisiä kaupungin alueelta toiselle vartissa. Pieniin lentäviin yksityislaitteisiinkin ollaan varovaisesti varautumassa!

Tamperelaiset haluavat toimivalle, sujuvalle arjelleen tilaa. Tämä ohjaa vahvasti asumisen valintoja. Yhteisölliseen asumiseen ja ryhmärakennuttamiseen on kiinnostusta, koska ne mahdollistavat jakamistalouden ja aktiivisen elämän kaikenikäisille. Kaiken kaikkiaan asukkaiden tarpeeseen päästä vaikuttamaan enemmän siihen, millaisia asuntoja ja minne niitä

rakennetaan, on tulevaisuudessa vastattu. Toivottiin, että kaikilla olisi aito mahdollisuus tehdä valintoja oman asumisensa suhteen – jos vain olisi monipuolisia vaihtoehtoja, etenkin markkinoiden ehdoilla toimivaan asuntotuotantoon.

Erilaisten toimijoiden, kuten asukasyhdistysten osallistuminen etenkin oman alueensa ominaispiirteidensä tunnistamiseen, vaalimiseen ja kehittämiseen nähdään jo neljässä vuodessa lisääntyvän nykyisestä reippaasti. Esteetön osallistuminen, osallistuva budjetointi ja vertaisosallistuminen tulevat olemaan tamperelaisille luontaisia yhdessä tekemisen ja kohtaamisen tilanteita, vahvistaen luottamusta kaupungin ja kaupunkilaisten välillä pitkäjänteisesti, yhdessä tekemisen meiningillä. Kuntalaisille tarjotaan ajantasaista ja selkokielistä tutkimustietoa, joka auttaa rakentamaan yhteistä ymmärrystä siitä, että vaadittavat investoinnit ja valittu

suunta ovat ne oikeat. Täydennysrakentamisessa on osattu (jopa villein ideoin) yhteensovittaa luonnon monimuotoisuuden ja ilmastonmuutoksen sekä alueiden sosiaalisen eheyden haasteet.

Täydennysrakentamista pidettiin hyvänä kestävyiden työkaluna huolehdittaessa siitä, ettei synny alueellista eriarvoisuutta. Aluekehityksen suhteen painotettiin että on aina pystyttävä turvaamaan heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden asuminen, kohtuuhintaisella asumisella ja tukiasunnoilla.

Vuoden 2061 kestävän kasvun tulevaisuuskuvaan pääsemiseksi kaupunkilaisten osallisuus on oltava läpileikkavaa yhteistä kaupunkiympäristöä kehittäessä. Kun kokemuksellinen tieto on tuodaan osaksi kaupunkisuunnittelua, ymmärretään yhdessä paremmin mitkä ovat ihmisille tärkeitä viihtyvyystekijöitä asumisessa ja ympäristössä.

Lainauksia keskustelusta kestävästä kasvusta:

"Onko kaikille sopiva koti olemassa? Ei onnistu, mikäli ei järjesty kohtuuhintaisia asuntoja kaikille, jotka tarvitsevat. Onko tukiasumispaikkoja tarpeeksi sellaisille, jotka tarvitsevat? Missä asuvat ikääntyneet päihteidenkäyttäjät? Kuinka kohtuuhintainen asuminen mahdollistuu keskustan lähellä? Kuinka pitkään pysäköintinormit keskusta-alueella samana, jos panostetaan joukkoliikenteeseen?" (2061)

"On pystyttävä turvaamaan heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden asuminen aluetta kehitettäessä." (2061)

"Viihtyisyys vaatii mm. nykyistä enemmän eri alueiden ominaispiirteiden tunnistamista ja vaalimista." (2061)

"Kaupungin voimakkaan kasvun, luontoyhteyksien, joukkoliikenteen yms. yhteensovittaminen vaatii huolellista suunnittelua. Rakennetaan tehokkaasti sinne mihin rakennetaan, jotta lähistölle jää myös väljyyttä. Suurempi asukastiheys mahdollistaa paikallisten palveluiden, kulku-yhteyksien yms. kehittämisen." (2041)

"Miten helpottaa taloyhtiöiden energiaremontteja?" (2041)

"Asukkaiden ja toimijoiden osallistuminen alueensa kehittämiseen on lisääntynyt nykyisestä reippaasti." (2061)

"Asukkaiden osallistamisen tapa muutettava: esteetöntä osallistumista, vrt. Kaupin vertaisosallistuminen. Miten huomioidaan tulevien asukkaiden näkemykset?" (2061)

"Asukkaiden osallisuuden tunteen ja aidon vaikuttamismahdollisuuden synnyttäminen kestää 2 vuotta, mutta 4 vuodessa muutos ehtisi jo syntyä?" (2061)

"(Tulevaisuuskuva) on mahdollinen mutta edellyttää päättäväisyyttä ja halua investoida muutokseen. Kuluttajan on oltava valmis siis maksamaan. Tarvitaan yhteistä ymmärrystä että tämä suunta on oikea." (2061)"

"Kaupungin talousarviosta rahaa alueen asukkaiden esityksistä lähtien, kaupunki mahdollistajana, vrt. Tukholmassa kaupunginosien kehittämiseen sidotut rahat." (2061)

"Osallistuva budjetti asukkaiden päätettäväksi." (2061)

"Luottamus kuntalaisten ja viranomaisen välillä: edellyttää aikaa ja yhdessä tekemisen meininkiä." (2061)

Sosiaalisesti tasapainoiset ja hyvinvoivat alueet

"Tottakai Tampere on Suomen vetovoimaisin kaupunki vuonna 2061. Mahdollinen tulevaisuuskuva."

Alueet ovat tasapainoisia, monipuolisia ja asukkaidensa oloisia. Alueidentiteetin ja kaupunkitilan merkitys turvallisuudelle ja suvaitsevaisuudelle on korostunut, ja ihmiset hyväksyvät erilaisia ja kaikenikäisiä ihmisiä omalla asuinalueellaan. Asuinympäristöt ovat laadukkaita ja tarpeeksi väljiä. Kevyen liikenteen väylillä on paljon puita, ja lähivihreää sekä luontoa löytyy muutenkin läheltä.

Pitkjänteisen ja linjakkaan kehitystyön tuloksena, naapurimaiden haasteista oppien, kaavoituksessa ja tonttien luovutuksessa on huomioitu alueelliseen eriytymiskehitykseen liittyvät haasteet.

Kaupungin kasvulla todettiin olevan kustannuksia, jolloin veto- ja pitovoiman näkökulmasta tulee

varmistaa, millaisia eri asumisen vaihtoehtoja nuoret korkeakoulutetut aikuiset haluavat. Nähdään myös mahdollisena monipaikkaisen työskentelyn tulevaisuus, jolloin Tampere vetäisi pääkaupunkiseudulta väkeä asukkaikseen (vrt. Suomen Wien asumisen hinnassa ja laadussa).

Asuntotuotannossa on varmistettu hallintamuotojen sekoittuminen, ja pienempipalkkaisille tarjotaan kohtuuhintaisia, kuitenkin laadukkaita asumisen vaihtoehtoja. Kaupunginosat suunnitellaan kesken-eräisiksi, eli täydentyviksi, jolloin asukkailla on mahdollisuus osallistua aiempaa aktiivisemmin rakentamiseen ja asunnon tekemiseen itsensä näköiseksi. Asunnonvaihtoa voisi suorittaa sisäisessä asunnonvaihtopörssissä kun perhesuhteet tai -koko muuttuvat.

Sosiaalisesti tasapainoiset ja hyvinvoivat alueet

Kohtuuhintaisessa asumisessa puhuttaa tontti-politiikka, etenkin keskustan alueella. Markkinoille halutaan antaa jopa lisää tilaa, ettei säänneltäisi esimerkiksi yksiöiden määrää ja aiheutettaisi näin yksinasuvien hinnannousua. Asumisen kustannusten hinnannousu ei ole kuitenkaan monien näkökulmasta ollut sosiaalisesti kestävä. Tästä syystä tamperelaisilla on paljon ajatuksia ja toiveita koskien yhteisöllisiä asumisratkaisuja, ryhmärakentamista sekä yhteisten tilojen monipuolisempaa käyttöä mentäessä kohti vuotta 2041. Kaupunkiviljely, yhteiset pihat ja kaupunkiverstaat tuottavat naapurikohtaamisia, joilla koetaan olevan myönteisiä sosiaalisia vaikutuksia asukkaiden arkeen.

Asukkaiden roolia halutaan korostaa etenkin alueellisen omaleimaisuuden esiintuomisessa. Osallistuminen oman alueen kehittämiseen halutaan

kokea hauskaksi ja kevyeksi, esimerkiksi kirjastoihin tai kouluihin perustettavissa aluekehittämispisteissä.

Uudisrakentamisen mahdollisuuksien arviointia ja vaatimusten asettamista tarkastellaan vuonna 2025 suhteessa asuinalueen nykytilaan. Historiaa säilytetään, jotta se on tulevaisuudessa tallessa. Elämänkaariajattelu on viety monimuotoiseen asuinaluesuunnitteluun, ja asumisen rahoitukseen on löydetty luovia tapoja yhdistää omarahoitus ja tuettu asuminen. Alueet ja niiden identiteetit muodostuvat asukkaista ja heidän tarpeistaan; yhteisöllisyys voisi olla jonkun alueen painopiste. Sosiaalisen kestävyuden näkökulmasta kaupungin tuki olemassa oleville yhteisöille on tärkeää nimenomaan yhteisöllisyyttä tukevissa hankkeissa, ja on toteutettavissa esimerkiksi tarjoamalla kaupungin tiloja asukkaiden käyttöön iltaisin ja viikonloppuisin.

Lainauksia keskustelusta sosiaalisesti tasapainoisista ja hyvinvoivista alueista:

"Visio on hyvä ja tärkeä. Sen toteutuminen riippuu tietenkin siitä, millaista politiikkaa tehdään. Se, millaiseksi kukin asuinalue muotoutuu, riippuu keskeisesti asukkaista itsestään. Omaleimaisuus syntyy siis alueesta itsestä, ei ulkoapäin brändättynä." (2041)

"Tonttien "luovuttaminen" monipuolisesti erilaisille toimijoille, jolloin alueelle tulee erilaisia asukkaita erilaisista lähtökohdista ja elämäntilanteista." (2025)

"Yhteisöllisyyden merkitys korostuu tulevaisuudessa. Tamperelaiset pitää ensimmäistä kertaa "hakea kotoa" osallistumaan, ja sen jälkeen se sujuu itsestään." (2025)

"Alue-Alvarit: alueellinen vaikuttaminen ja omat rahat alueelle - toiminnan kehittäminen jatkossakin. Yhteiset tapahtumat ja yhdessä tehdyt valinnat luovat yhteenkuuluvutta." (2041)

"Kaupunkiviljelyä enemmän, jossa eri ikäiset pääsevät kohtaamaan. Kaupunkiverstaita, askartelutiloja, asukkaat itse mukaan vaikuttamaan siihen millaisia tiloja mihinkin taloon ja lähiympäristöön tulisi." (2041)

"Helsingistä mallia osallistavaan budjetointiin?" (2041)

"Selvitetään mitkä asiat luovat turvattomuuden kokemuksia ja kohdistetaan toimenpiteet kokemukslähtöisesti." (2025)

"Ratikka nostaa tiettyjen alueiden arvostusta korostetusti => vastaavat joukkoliikenneyhteydet turvattava muuallekin." (2025)

"Miten rakennuttajille paremmin intresseihin rakentaa yhteisiä tiloja? Nyt oma käsitys että ei rakenneta koska ne neliöt ei tuota. Mutta jos asukkaat niitä haluavat niin eikö niistä asuntoneliöistä silloin oltaisi valmiita maksamaan hieman enemmän jos hyvät yhteiset tilat? Yhteisöllisessä asumisessa idea, että itse asuntoon ei tarvitse niin paljoa neliöitä, koska osan päivittäisistä askareista voi hoitaa yhteisissä tiloissa (askartelu, nikkarointi, vieraiden majoittaminen...). Tämä olisi hyvin tehtynä sekä ekologisesti että sosiaalisesti kestävä, mikä luo pohjan myös taloudelliselle kestävyydelle pitkällä aikavälillä..." (2041)

"Tulee oikeasti olla toteuttamatta tylsää ja tasapaksua asumista ja asuinympäristöjä." (2061)

"Alueidentiteetin vahvistaminen asukkaiden osallisuutta edistämällä ja sitä kunnioittamalla." (2025)

Kohtuuhintaisuus ja asumisen laatu

Kohtuuhintaisuus on liukuva käsite, eikä siihen liittyvää visiointia nielty pureskelematta. Kohtuuhintaisuuden tekijöistä tunnistettiin mm. asuntojen toteuttamisen tavat, rahoitusjärjestelmät, asumisen tukijärjestelmät, maan hallinta sekä tonttihinnot, joiden todettiin olevan rakenteellisia, isomman tason, hitaasti muuttuvia tekijöitä. Muistutettiin seutuyhteistyön vastuusta suhteessa kohtuuhintaiseen asuntotarjontaan. Myös kaupungin taloudella ja verotuksella nähdään olevan suora vaikutus kohtuuhintaiseen asuntotarjontaan.

Päätöksenteon merkitystä ja politiikan arvovalintoja peräänkuulutettiin pitkän linjan juoksussa; tehdäänkö tarpeeseen asuntoja, vai mikä on tärkein tavoite?

Laadukasta rakentamista arvostetaan, etenkin kun asukkaiden tarpeita huomioidaan ennakoivasti. Elinkaariajattelu oli lähitulevaisuudessa vuonna 2025

elävästi läsnä; ideoitiin elinkaarikortteleita, hoiva-palveluja lähelle senioriasumista, erilaisuuden esiin nostamista niin asukkaissa kuin alueissa, sekä älykoteja, joissa ikäihmiset pärjäisivät itsenäisesti pidempään.

Keskusteluissa ilmeni tarve saada kokonaisvaltaisempaa ymmärrystä asumisen kustannuksista. Myös tarve kustannusten tekemisestä näkyväksi tunnistettiin. Pohdittiin muun muassa, minkä kokoinen asunto on ekologisin, tai voisiko yksityisautoilun väheneminen johtaa pienempään tarpeeseen parkkipaikkoja, jolla voisi olla vaikutusta rakentamisen kustannuksiin ja asumisen hintaan.

Kaupungin tonttivuokrien koetaan nousseen niin paljon, ettei rahaa riitä taloyhtiöiden energia-remontteihin. Tonttivuokralle, kiinteistöverolle ja

yhtiövastikkeelle ehdotettiin ylärajaa. Tonttivuokra-
käytännön kokeiluille olisi myös vastaajien mukaan
kysyntää. Yhteistyötä toivottaisiin vahvemaksi talo-
yhtiöiden ja kaupungin välille. Taloyhtiöiden energia- ja
putkiremonttien rahoittaminen täydennysrakentami-
sella tulisi tehdä helpoksi ja houkuttelevaksi, ja suoje-
lusekä lupamääräysten tulkintaa toivottiin
vapaammaksi, jolloin nykyistä asuntokantaa voisi
muokata tehok-
kaammin nykytarpeita vastaavaksi. Tulevaisuuden
asumisen pohdinta edellyttää rohkeaa käsittelyä
– mikä on parveke, mikä on terassi, mitä käyttö-
tarkoituksia näillä voisi olla?

Osallistujat ymmärsivät asunnon jokaisen perus-
oikeutena. Kohtuuhintaisuus ja laatu vaativat myös
valtavasti yhteistyötä, jotta voidaan rakentaa aikaa
kestävästi.

Lainauksia keskustelusta kohtuuhintaisuudesta ja asumisen laadusta:

“Yhteisöllisen asumisen ratkaisuja tarvitaan, se on asumiskulttuurin ja käytännön organisoinnin kysymys, ei vain suunnittelun ja rakentamisen - tarvitaan mindsetin muutos.” (2061)

“Rakennuttamisketjun kehittäminen: asukkaat rakennuttaisivat itselleen omien tarpeiden mukaista, ei niin että sijoittaja rakennuttaa mahdollisimman hyvin tuottavaa. Tarvitaan uudenlaisia mekanismeja ja tahoja, jotka kokoavat ryhmän > OSUUSKUNNAT, RYHMÄRAKENNUTTAMINEN, MYÖTÄSUUNNITTELU.” (2061)

“Kun vuokrat poistettiin, nousivat hinnat ja vuokrat! Sijoittavat ostavat katsomatta, nuoret eivät pääse edes markkinoille.” (2061)

“Asukkaat päättämään, mitä haluavat (antaako "laatu" lisäarvoa.” (2061)

“Otetaan kohtuuhintainen omistusasuntotuotanto takaisin (omistus-ARAVA).” (2025)

“Isoin erä menee asumiseen! Mikä sen keikauttaa? Energiapolitiikka, pitkäjänteiseksi.” (2061)

“Täydennysrakentaminen konkreettinen keino – kehitystyötä hyvä jatkaa taloyhtiöiden kanssa, mitkä kannustaisi? Myös tontinluovutuksessa olisi erikoikoisilla toimijoilla mahdollisuuksia! Ei esimerkiksi vuokra-asuntoja liian keskittyneesti.” (2041)

“Asuntojen joustavuus: jo suunnitteluvaiheessa mietitään, miten asunto soveltuu erilaisille perheille, ja mahdollistetaan asunnon muuntelu esimerkiksi väliseinin.” (2025)

“Asuminen pystytään pitämään kohtuuhintaisena, jos saadaan kaupungin talous pidettyä siinä kunnossa, että ettei tarvitse verottaa asujia korkeilla tonttivuokrilla tai kiinteistöveroilla. Tarvitaan erilaisia ja eri kokoisia asuntoja. esimerkiksi opiskelija-asunnot, kaupungin vuokra-asuntoja, ikäihmisten asuntoja (+55v), omistus- ja sijoitusasuntoja. Palvelut pitää kunnossa, päiväkodit, koulut, terveydenhoito, kaupat, vanhushpalvelut. Tämän hetken suuntaus on rakentaa liikaa pieniä asuntoja.” (2025)

“Kaavoihin halutaan kaikkea mahdollista, unohtuu realismi esimerkiksi toteutuskustannuksista. Tulisi keskittyä muutamaa hyvään asiaan mitä kehittää, kuten vaikka pyörien säilytys, huolto, elinkaariajattelu.” (2025)

Erityisten asumisen tarpeiden huomiointi

Pitkjänteisen ja aktiivisen, erityisten asumisen tarpeet huomioivan, asuntopolitiikan tulee varmistaa, että moninainen asumiskanta edistää moninaista asukasrakennetta. Esteettömyyden näkökulmasta katsottuna nähdään, että olisi tärkeämpää suunnitella alueita tonttien sijaan. Esteettömyyttä ei tulisi erikseen korostaa, sen tulisi olla lähtötilanne; esteettömyys helpottaa kaikkien liikkumista. Mukaan tulisi ottaa laajempi (esteettömyyden) näkökulma, johon lukeutuvat (saavutettavat) palvelut, viheralueet, yhteiset tilat, asuinrakennuksen monimuotoisuus sekä liikenneratkaisut.

Vuonna 2061 kevyen liikenteen oletetaan olevan ensisijainen liikkumismuoto, jonka reitit eivät olisi alisteisia autoliikenteen väylille. Kaupunkikehittäminen on kääntynyt asukaslähtöiseksi, ja alueellista kehittämistä arvioidaan jatkuvasti, jolla varmistetaan että päätöksenteko nojaa tutkittuun tietoon.

Erityisten asumisen tarpeisiin kuuluu monenlaisia ihmisiä ja elämäntilanteita. Riippumatta siitä, onko kyse ikääntyvistä, pienituloisista, liikunta- tai näkörajoitteisista, tuetun asumisen palvelujen tarpeessa olevista tai maahan muuttaneista tamperelaisista, jokaisella on oikeus kokea elämänsä arvokkaaksi. Yhteisöllisyys asuinalueella tukee jokaisen meistä mahdollisuutta kokea elämänsä merkitykselliseksi. Korttelikohtaiset yhteistilat mahdollistaisivat vuorovaikutusta erilaisten asukkaiden kesken. Etenkin ikäihmisten määrän kasvaessa tarvitaan uudenlaisia ratkaisuja, joista monista voisi löytyä synergiahyötyjä; esim. ylisukupolvista asumista kaivataan takaisin. Lähitulevaisuudessa 2025 kohtaamme kenties Tampereellakin asukaslähtöistä palveluverkkoa täydentäviä ”yhteisökoodareita”, joiden tehtävänä on kannustaa ja tukea ihmisiä yhteiseen harrastamiseen.

Lainauksia keskustelusta erityisten tarpeiden asumisen huomioinnista:

"Voidaanko vaikuttaa omaan asumiseen vielä enemmän?" (2025)

"Turhaa esitellä jo valmiita, jo päätettyjä suunnitelmia. Kysytään mielummin alkuvaiheessa." (2041)

"Toimiva, oikealla tavalla demokraattinen prosessi alueiden kehittämiseen. Pois "valitusvelvollisuudesta." (2041)

(miten tulevaisuuskuvaan päästään) "Pitkäjänteinen kehitystyö, jota voidaan kuitenkin jatkuvasti arvioida, "living instrument". (2061)

"Kevytliikenne ja autoliikenne ei aina tarvitse olla rinnakkain (eikä kevyen liikenteen väylien tarvitse "kiertää" risteysalueita)" (2061)

"Asuinalueiden liikennesuunnittelua tehdään enemmän ihmisten, ei autoliikenteen ehdoilla (turvalliset reitit, miten kevyt liikenne olisi ensisijainen)" (2061)

"Välivuokramallista kokeilua: kaupunki vuokraa asunnon, joka edelleen vuokrataan tarvitsevalle. Keino edistää sosiaalista sekoittumista ja ehkäistä tuettujen vuokra-asuntojen keskittymistä tiettyille alueille." (2041)

"Esteettömyys – ei erikseen luiskaa vaan kaikille sama sisäänkäynti." (2041)

"Rakentamisessa ja kaupunkisuunnittelussa olisi tärkeää ottaa huomioon myös naapuruston ja asuinyhteisön merkitys asumiseen. Monissa paikoissa naapurusto on korvaamaton tuki silloin, kun arjessa on monenlaisia haasteita. Tätä voidaan tukea esimerkiksi suunnittelemalla yhteisöllisiä tiloja, pihaympäristöjä, autoilun yhteiskäyttöä, jne...Vastavuoroisuus voi olla tehokas keino myös lieventää naapurustoissa syntyviä vastakkainasetteluja!" (2061)

"Asukaslähtöinen kaupunkikehitys: osallisuuden paikat kuuluvat kaikille." (2061)

"Tonttivuokra ja kiinteistöverot: asumisen kustannuksien kannalta rankkaa, jos niitä kerätään "kovimman kautta". Pienituloisilla eläkeläisillä vaikea selvittää kustannuksista." (2041)

"Erityisryhmien asumista ei sijoiteta erikseen vaan integroidaan muuhun normaaliin asuinympäristöön. Esimerkiksi esteettömyys otetaan huomioon muutenkin eikä sitä erikseen korosteta. Järeämpi palveluasumistarve on myös integroitavissa muuhun asumiseen." (2041)

"Estetiikka." (2041)

Veto- ja pitovoiman lisääminen monipuolisilla asumisen vaihtoehdoilla

Tuoreena ratikka-kaupunkina liikenne nousi tärkeäksi keskustelunaiheeksi Tampereen veto- ja pitovoimatekijänä. Tulevaisuuteen mentäessä julkisen ja päästötömän liikenteen merkitys kasvaa, joukkoliikenneverkoston tiivistyksen entisestään. Ratikka nähdään hyvänä ratkaisuna joka helpottaa bussiliikennettä, vaikkakin sen on koettu aiheuttaneen autoilijoille uudenlaista ruuhkaa keskustan alueella. Vetovoimatekijänä mainittiin ruuhkattomuus. Kansainvälistyvä Tampere voisi myös tarjota mahdollisuuden hybridityöskentelyyn, jos kulkeminen kaupunkien välillä on nopeaa ja etätyöskentely pitää suosionsa. Tulevaisuuden Tampereessa nähdään myös potentiaalia kehittyä pyöräilykaupunkina, josta löytyisi ympärivuotiset, hyvin huolletut pyöräilyverkostot.

Yliopiston ja koulutustarjonnan houkuttelevuudesta halutaan pitää kiinni. Huolta herättää nuorten ja

Tampereella opiskelevien siirtyminen muihin kuntiin ja kaupunkeihin töihin. Houkuttimina tähän nähtiin kohtuulliset asumisen kustannukset, mielekkäät työpaikat sekä monipuoliset, laadukkaat asumisvaihtoehdot, joihin voisi itse vaikuttaa. Asumiseen lähi-tulevaisuuteen toivottiin monenlaista vaihtoehtoa; suurempia perheasuntoja, minitaloja siirtolapuutarhataloihin, pientalomaisuutta kerrostaloihin, ekokyliä, rantasaunoja, yhteistiloja.

Asumisen kustannusten nousulla on vaikutusta pienipalkkaisten, työttömien ja asunnottomien asunto- ja elämäntilanteeseen. Keskusteluissa myös kyseenalaistettiin, millaisin keinoin asunnottomuuden poistaminen vuoteen 2025 voisi todella onnistua.

Kaupungin omaleimaisuutta, sen hyvää kulttuuria ja laadukkaita peruspalveluja halutaan jatkossakin vaalia.

Lainauksia keskustelusta veto- ja pitovoiman lisäämisestä monipuolisilla asumisen vaihtoehtoilla:

"Vetovoima-tekijänä hyvät liikenneyhteydet." (2061)

"Tampereen profiili pyöräilykaupunkina nousuun: esim. pyörätieverkoston yhtenäisyys ja jatkuvuus (nyt hyviä osuuksia, mutta tosi usein pyörätie loppuu kesken tai verkosto muuten katkeaa). Pyöräteiden (talvi-) kunnossapito ajantasalle. Myös "pyöräilykulttuuri" kuntoon: liikennesäännöt haltuun.." (2061)

"Uudenlaista asumista mahdollistetaan esim. minitaloja siirtolapuutarha-tyyliin." (2025)

"Asumispreferenssikyselyistä saatu tieto ja sen sisällyttäminen kiinteäksi osaksi asuinalueiden kehittämistä." (2041)

"Työttömän ja asunnottoman näkökulmasta? Pakolaispolitiikka vaikuttaa tamperelaisten asunnottomien asunnonsaantiin." (2025)

"Kansainvälisyys." (2025)

"Työpaikat ja yritykset ovat avainasemassa pidemmän aikajänteen menestykselle. Asunto- ja maapolitiikalla täytyy tukea uusien yritysten syntymistä ja tehdä työssäkäynti mahdollisimman helpoksi ja taloudellisesti järkeväksi. Keinoja esim. nopea kaavoitus, sujuvat rakennusluvut, maltillinen verotus, hyvä palvelut työsskäyville ja perheellisille." (2041)

"Asumisen kustannukset vaikuttaa, tulisiko paluumuuttajia?" (2061)

"Työpaikkojen merkitys ja mahdollistaminen siinä että ihmiset jäävät koulutuksen jälkeen kaupunkiin." (2061)

"Asumisen laatu ja kohtuuhintaisuus: Neljän vuoden päästä ensi asunnon ostajille asuntojen hinnat ovat karanneet liian korkeaksi. Asumisen laatu syntyy laadukkaiden toteuttajien ja suunnittelijoiden toimesta. Kohtuuhintainen asuminen jää käytännössä ara-toimijoiden varaan." (2041)

"Tampereen muuttovoitto koostuu 19-25-vuotiaista, mutta 25-34 vuotiailla muuttotappiota. Työpaikkojen lisäksi oltava houkuttelevia asuinpaikkoja esim. lapsiperheille, jotta ihmiset haluavat jäädä Tampereelle asumaan valmistumisen jälkeen." (2041)

"Perheen perustaminen ja uran luominen samaan aikaan: miten nuoria perheitä voi tässä tukea? Tärkeä ryhmä: Vastavalmistuneet, korkeasti koulutetut." (2025)

Tehtävä kouluille

"Meidän käsitys tulevaisuuden Tampereesta olisi ekologinen ja nuorten toimintaan keskittyvä kaupunki, joka kuitenkin välittää kulttuurista, asuntojen sijainnista, niiden rakenteellisesta kestämisestä ja mukavista virkistysalueista asutuksen läheisyydessä."

(Lainaus palautetusta tehtävästä)

Tehtävä kouluille

Kouluja varten laadittiin kaksi erilaista tehtävää, toinen nuoremmille osallistujille alakouluissa, toinen 3.–6. -luokkalaisille ja yläkoululaisille.

Saatekirje

"Hei,

Olemme päivittämässä Tampereen asunto- ja maapolitiikan linjauksia neljälle seuraavalle vuodelle ja teemme työtä yhdessä kaikkien kaupunkilaisten kanssa. Toivomme saavamme mukaan kehittämiseen mahdollisimman monta eri näkökulmaa, joista yksi tärkeä on lasten ja nuorten näkökulma. Uskomme, että lapsen edun toteutuminen edellyttää lapsen osallisuutta.

Työn lähtökohtana olisi siis lapsen oikeus ilmaista näkemyksensä ja saada se otetuksi huomioon sekä

edelleen saada etunsa arvioiduksi myös asunto- ja maapolitiikan linjauksia laadittaessa. Tarvittaessa tehtävään voisi yhdistää myös ihmisoikeuskasvatuksellisen elementin: työn avulla lapsille voisi kertoa heidän osallisuusosoikeuksistaan ja samalla muistuttaa, että näiden oikeuksien käyttäminen on aina vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Pienempien lasten osalta saattaa olla tarve pyytää suostumus työhön osallistumiseen heidän vanhemmiltaan, mutta joka tapauksessa on tärkeää myös pyytää tämä suostumus lapsilta itseltään.

Pohdimme olisiko mahdollista saada koulunne oppijoiden ääntä ja ajatuksia esiin asumisen tulevaisuudesta esimerkiksi sillä tavalla, että laatisimme tehtävän, jonka halukkaat opettajanne voisivat teettää osana sopivia oppitunteja?

Linjaustyön ensimmäinen luonnosversio valmistunee syyskuun aikana. Jos on mahdollista saada teitä osallistumaan jo kahden seuraavan viikon aikana, se olisi loistavaa. Myös lokakuun ensimmäisellä viikolla ehtisi.

Linjaustyön pohjana on tietoon ja asiantuntijoiden näkemyksiin perustuvia tulevaisuuskuvia (liitteenä), joita tarkastelemme tamperelaisten kanssa eri näkökulmista.

Tehtävä alakoululaiselle voisi olla esimerkiksi seuraavanlainen:

Teet aikahypyn tulevaisuuteen ja olet yhtäkkiä vuodessa 2061.

- 1) Mitä näet kotisi ikkunasta?
- 2) Piirrä tai maalaa se mitä näet.
- 3) Kirjoita tarina siitä mitä juuri piirsit.

Tai vaihtoehtoisesti esimerkiksi 3–6 luokkalaisille tai yläkoululaisille;

Lukekaa tulevaisuuskuvat ääneen ja keskustelkaa siitä millaisia ajatuksia ne herättivät. Lukekaa aina yksi kuva ja käykää sen jälkeen keskustelu. Toistakaa sama jokaisen viiden tulevaisuuskuvan kohdalla.

Pohtikaa ja haastakaa kuvia esimerkiksi seuraavien kysymysten kautta:

Mitä on tapahtunut?

Mikä on muuttunut?

Onko kuvattu tulevaisuus mielestänne mahdollinen?

Miksi on? Miksi ei ole?

Ideoikaa mitä tulevaisuuskuva käytännössä tarkoittaa?

Rakentakaa yhdessä piirtäen, maalaten, askarrellen tai muulla teille sopivalla tavalla yhteinen tulevaisuuskuva ja kirjoittakaa sen yhteyteen tarina.

Kuvatkaa tuotoksenne ja tarinanne ja lähettäkää ne sähköpostilla. Emme kerää minkäänlaisia henkilötietoja taikka edes tietoja siitä, minkä luokan töistä on kyse, eli näitä tietoja ei tarvitse mukaan oheistaa.”

Tehtävää varten käytiin vielä läpi tulevaisuuskuvien sisältö ja tarkistettiin, että käsitteet olisivat helposti ymmärrettäviä.

Viesti lähetettiin kaikille Tampereen kouluille. Siihen vastattiin monen koulun kohdalla ja luvattiin välittää eteenpäin opettajille. Muutamia tarkempia tiedusteluja ja alustavia lupauksia tehtävän tekemisestä saatiin ja lopulta yksi luokka oli tarttunut toimeen.

Tehtävää lähestyttiin osana maantiedon opetusta, jossa aiheena oli aluesuunnittelu. 9. luokan oppijat käsittelivät materiaalia muun muassa miellekarttojen ja piirrosten avulla ja pohtimalla, ovatko tulevaisuuskuvat mahdollisia. Erilaisia pohdintoja tehtäviin

saimme yhteensä yhdeksän kappaletta ja ne oli toteutettu ryhmätöinä.

Tulevaisuuskuvia pidettiin mahdollisina ja jo osittain toteutuneinkin, mutta asumisen laadun ja kohtuuhintaisuuden yhdistämisen toteuttamiskelpoisuutta epäröitiin. Nähtiin, että tulevaisuuden Tampere kasvaa ja houkuttelee uusia asukkaita, jos kaikille löytyy sopiva koti, palveluita on tarpeeksi ja ne ovat hyviä (myös kansainvälisiä). Houkuttelevuutta lisäävät myös hyvät koulut, harrastusmahdollisuudet, liikenneyhteydet, pyöräilymahdollisuudet ja viihtyisä ympäristö. Vapaa-aika koettiin tärkeäksi; nuorille tulee olla enemmän paikkoja, joissa toimitaan yhdessä aikuisten kanssa, hengailaan omissa ryhmissä, ilmaistaan vapaasti itseään, harrastetaan edullisesti, skeittaillaan ja mopoillaan. Kulttuuri ja nähtävyydet, sekä niihin huomion kiinnittäminen nostettiin myös esille useammassa ryhmässä.

Lainauksia vastauksista:

“Asunnot: panostetaan rakennusten laatuun ja sijoitetaan viihtyisille alueille. Asunnoista halvempia.”

“Lähiöt: lisää asuintilaa, enemmän virkistysalueita, paremmat harrastusmahdollisuudet ja lisää tekemistä nuorille.”

“Energia: lähellä tuotettua, uusiutuvaa energiaa.”

“Lisää nähtävyyksiä Tampereelle, että ihmiset tulisivat enemmän käymään ja nauttimaan ja tulo Tampereella lisääntyis.”

“Tulevaisuuskuvassa olisi näitä asioita: Kirkkoja, tekemistä nuorille, esimerkiksi koripallokoreja ja skeittiparkkeja. Hyviä asuinalueita, esimerkiksi sopivan kokoisia rakennuksia lähellä kauppaa kaukana tehtaista. Enemmän työpaikkoja, enemmän kauppoja ja jos jokin tuote on loppu, voi mennä toiseen lähempään kauppaan.”

“Kaupungin suurimpana kehityksen kohteena on keskustan alue. Kehitysideoita ovat rakennusten suunnitteleminen sekä alueiden viihtyvyyden lisääminen. Pilvenpiirtäjien rakentaminen lisää asuinalueiden laajuutta eikä hyödynnä kaupunkitasoympäristöä.”

“Tampereen ympärille lisää kerrostaloja, että Tampere kasvais ja tulis lisää asukkaita ja ratikan reitit kasvais ympäri Tamperetta.”

“Kestävä kasvu: Tampere on kasvanut huomattavasti. Tampereen väestö on kasvanut. Tampereen yleiskuva on muuttunut. Toiminta on ekologisempaa. Alueet ovat viihtyisiä ja turvallisia. Uudet talot on rakennettu sellaisiksi, että ne eivät vahingoita luontoa tai ilmastoa. Tulevaisuudenkuva saadaan toteutettua niin, että on saatavilla paljon houkuttelevia palveluita, hyvät yhteydet ja hienot asunnot.”

“Kaikilla asuinalueilla on hyvä asua ja kasvaa: puhutaan Tampereen erityispiirteistä ja hyvistä palveluista... Kaupungilla pitää olla taloudellisesti varaa toteuttaa palveluiden hankinnat.”

Valmistelun tilannekatsaukset

**Yleishyödylliset
yhteisöt**

32 osallistujaa

**Kaupungin
asiantuntijat**

73 osallistujaa

**Tulevaisuustyöpajoihin
osallistuneet**

22 osallistujaa

Valmistelun tilannekatsauksen tulokset

Valmistelun tilannekatsauksia järjestettiin Teams -alustan kautta kolme kertaa eri sidosryhmille. Keskustelujen rakenne oli aina samanlainen. Ensin kuvattiin, mistä on kyse ja sen jälkeen käytiin läpi linjaustyön ytimessä olevat tulevaisuuskuvat, niiden tavoitteet, taustat ja toimenpiteet.

Jokaisen tulevaisuuskuvan esittelyn jälkeen oli mahdollisuus keskustella siitä, mitä ajatuksia ja kysymyksiä kokonaisuus herätti. Keskustelua tukemaan esitettiin myös tarkentavia kysymyksiä. Lopuksi esiteltiin maapolitiikan keinot. Jokaiselle keskustelulle oli varattu aikaa kaksi tuntia.

Ensimmäisessä keskustelussa 20.9.2021 mukana olivat yleishyödylliset yhteisöt. Keskusteluun osallistui yhteensä 32 osallistujaa.

Toinen valmistelun tilannekatsaus pidettiin 20.9.2021 yhdessä kaupungin asiantuntijoiden (kaupungin henkilöstö) kanssa. Keskustelussa oli yhteensä 73 osallistujaa. Tämän tilaisuuden esittelyosuudet tallennettiin kaupungin intranettiin myöhemmin tutustuttavaksi.

Kolmas valmistelun tilannekatsaus järjestettiin 27.9.2021 niille tahoille, jotka olivat mukana työskentelemässä tulevaisuustyöpajoissa. Keskusteluun osallistui 22 henkilöä.

Jokaisessa keskustelussa esitetyt tarkentavat kysymykset perustuivat kyselystä ja yhteisestä työskentelystä nousseisiin aiheisiin ja olivat teemoittain seuraavat:

Kasvu, kestävyys ja ilmastopoliittiset tavoitteet

- Mitä positiivisia tai negatiivisia vaikutuksia näet Tampereen kasvussa?
- MAL-sopimuksen asuntotuotantotavoite on pienempi kuin viime vuosina toteutunut tuotanto. Pitäisikö kaupungin tavoitteen olla korkeampi kuin MAL-sopimuksen tavoite?
- Mitkä ovat parhaat keinot edistää täydennysrakentamista?
- Onko pieni asunto ilmastoteko?
- Miten asuntopolitiikka voi edistää luonnon monimuotoisuutta?

Sosiaalisesti tasapainoiset ja hyvinvoivat asuinalueet

- Havaitsetko Tampereen asuinalueilla huolestuttavaa sosioekonomista eriytymistä?
- Mitkä ovat parhaat käytännön keinot alueellisen eriytymiskehityksen hallintaan?
- Koetko, että edustamasi tahon olisi hyvä osallistua mahdollisen asuinalueuetyöryhmän toimintaan?

Kohtuuhintaisuus ja asumisen laatu

- Mikä on suurin kohtuuhintaisuuden este?
- Mikä on kohtuuhintaisten asuntojen tuotannon oikea tavoitetaso?
- Uskotko, että osuuskunta-asuminen yleistyy ja mahdollistaa kohtuuhintaisen asumisen?
- Mikä tekee asumisesta laadukasta?

Erityisten asumisen tarpeiden huomiointi

- Onko erityisryhmiä tai erityisiä asumisen tarpeita, joita ei vielä huomioida Tampereen asuntopolitiikassa riittävästi?
- Miten saadaan edistettyä asukkaiden osallisuutta palveluasumisen suunnittelussa?
- Mikä on mielestäsi suurin este asunnottomuuden puolittamiseksi ja lopulta poistamiseksi?
- Miten se pitäisi taklata?

Veto- ja pitovoiman lisääminen monipuolisilla asumisen vaihtoehdoilla

- Mikä on Tampereen tärkein vetovoimatekijä?
- Jos asut Tampereella:
  - miksi olet valinnut Tampereen asuinpaikaksesi?
  - Mikä saisi sinut muuttamaan pois Tampereelta?
- Jos asut muualla kuin Tampereella, mikä saisi sinut muuttamaan tänne?

Keskusteluissa kysymyksiin saatettiin pyrkiä vastaamaan suoraan, mutta usein keskustelulle annettiin tilaa muotoutua sellaiseksi kuin se muotoutui, siksi tulosten jäsenitys ei etene kysymys kysymykseltä.

Valmistelun tilannekatsaus / yleishyödylliset yhteisöt

Yleishyödyllisten toimijoiden kanssa keskusteltaessa nostettiin esiin samoja teemoja kuin kysely ja työpajat olivat nostaneet esimerkiksi kohtuuhintaisuudesta. Kohtuuhintaisuuteen liittyen todettiin muun muassa, että linjaustyössä voitaisiin esimerkiksi ottaa kantaa siihen, kuinka paljon kaupungin luovuttamia tontteja kohdennetaan MAL-sopimuksen mukaiseen kohtuuhintaiseen asuntotuotantoon. Maanvuokraukseen liittyen nostettiin esiin kysymys siitä, voisivatko maanvuokraussopimukset sisältää säännöllisen vuokratason tarkistamisen.

Keskustelussa oltiin erityisen huolissaan eriytymiskehityksestä ja korostettiin erilaisten näkökulmien huomioimista asumiseen liittyen.

Muun muassa kysyttiin, olisiko ensin tarpeen tunnistaa ja myöntää eriarvoistumisen kehitys vielä paremmin, ja sitten toimia mahdollisimman laaja-alaisesti. Asukas-toiminta nostettiin tässä yhteydessä esiin. Samalla pohdittiin sitä, tulisiko vahvemmin ohjata tietyillä alueilla erilaisiin tarpeisiin vastaamiseen, kuten suurempien perheasuntojen rakentamiseen.

Asunnottomuudesta käytiin keskustelua ja pohdittiin, tulisiko tukea enemmän erilaisten ihmisten elämänhallinta- ja asumistaitoja. Lisäksi pohdittiin, olisiko mahdollista tarjota erilaisia tuetun asumisen muotoja.

Yhteistyön ja yhteisöllisyyden tärkeys nostettiin esiin sekä asumisen ratkaisuihin että päätöksentekoon liittyen. Toivottiin kehittämisen mahdollistamista yli kiinteistörajojen!

Lainauksia keskustelusta:

"MAL-tavoitteet ovat hyviä, mutta tonttipolitiikan tulisi antaa pelimerkkejä toimijoille, jotta annetut tavoitteet olisivat realistisia toteuttaa."

"Asukastoiminta on tosi tärkeässä roolissa ja se on muuttunut muutamien vuosien aikana, alkaa painottumaan seniori-porukkaan."

"Tavoitteena on huomioida jo hyvin varhaisessa vaiheessa mihin suuntaan pitää kaavoittaa, tähän liittyvät myös asuntokoot."

"On varottava ettei jouduta ojasta allikkoon asunnottomuuden "puolittamisessa", kaikkia keinoja ei ole vielä käytössä."

"Tampere työntekijälle paras."

"Tampereen on houkuteltava hyvätuloisia hyvien palvelujen varmistamiseksi, nuoret aikuiset ja vastavalmistuneet erityishuomion kohteeksi."

"Kuinka hyvin vanha pohja soveltuu tämän päivän asumisen tarpeisiin? Voidaan joutua tekemään tosi kalliita ratkaisuja jotta saatais ne kaupaksi."

"Purkava täydennysrakentaminen on hiilijalanjäljen perusteella kannattavampaa kuin vanhan kunnostaminen, jos uusi rakennus mahdollistaa merkittävästi enemmän asuntoja kuin vanha rakennus."

"Lunastuslakimuutos voi vaikuttaa tonttikauppoihin."

"Voisiko olla hyvinvointialueita erityisryhmien asumisen tarpeisiin?"

"Välimuotoasumista? Elämänhallinnan opettelu oikeassa ympäristössä."

Valmistelun tilannekatsaus / kaupungin henkilöstö

Toisessa valmistelun tilannekatsauskeskustelussa todettiin, että linjaustyö kokonaisuutena vaikuttaa oikein hyvältä. Olisi kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota kestävyyskriteerien sanoittamiseen, yhteensovittamiseen, kulttuuriympäristöarvojen näkymiseen, tavoitteiden kirkastamiseen eri osapuolten kanssa ja linjausten samanaikaisuuteen, jotta löydetään yhteisiä tekemisen paikkoja.

Kestävyysnäkökulmasta tulisi kiinnittää huomiota yhteensovittamiseen ja siihen, onko kasvu sidottavissa ilmastopoliittisiin tavoitteisiin. Tulisi huomioida se missä asunto sijaitsee, miten se on rakennettu, peruskorjattu tai millaista energiaa käytetään. Kestävyysnäkökulmasta nostettiin esiin myös, että asunnon pieni koko ei tarkoita automaattisesti, että se olisi kestävämpi ratkaisu.

Eriytymiskehityksen suhteen pohdittiin, millaista tietoa kaupungin eri yksiköt tuottavat ja miten sitä kannattaisi hyödyntää. Kaupunki tuottaa esimerkiksi uutta postinumerotasoista tietoa siitä, kuinka erilaiset lapsiperheet ovat sijoittuneet sekä tietoa alueellisesta eriytymiskehityksestä, joka on koottu alueellinen eriytyminen -datatyökaluun. Keskustelussa kehoitettiin hyödyntämään myös tamperelaisten hyvinvointikyselyn tuloksia.

Asunnottomuuden puolittamiseen liittyen nostettiin esiin luottotietojen menetykseen liittyvä leimautuminen ja sitä myötä asuntojen vaikea saanti.

Monipuolinen asuntokanta käsitteenä ja tavoitteena herätti paljon keskustelua: Mitä se tarkoittaa ja kuinka sitä voisi mitata, voitaisiinko hyödyntää asuntokannan monipuolisuusindeksiä?

Lainauksia keskustelusta:

"Huomio yhteensovittamiseen. Onko kasvu sidottavissa ilmastopoliittisiin tavoitteisiin?"

"Asunto- ja maapolitiikan tulee huomioida myös arvokas rakennettu kulttuuriympäristö ja arvojen turvaaminen. Maapolitiikalla tulisi tukea arvokkaan rakennuskannan suojelua ja säilyttämistä. Tämä tukee myös ilmasto-vaikutuksiin ja hiilijalanjälkeen liittyviä tavoitteita."

"Yksinomaan kerrosalaan pohjautuva tavoiteasettelu johtaa kaupungin täyttämiseen ei täydentämiseen."

"Asuineliöiden tiivistyessä tarvitaan myös yhteisiä olemisen tiloja työskentelyyn ja sosiaaliseen eloon."

"Kaavoituksen olisi syytä olla mukana asuinaluetyöryhmässä."

"Hyvinvointi, osallisuus, yhteisöt ja yhdenvertaisuustiimin edustus mieluusti mukaan asuinaluetyöryhmään."

"Kohtuuhintaisuuden esteenä ovat muun muassa korjausrakentamisen kustannukset."

"Monipuolinen asuntokanta voi tarkoittaa hyvin eri asioita eri alueilla tai tonteilla."

"Monipuolinen asuntokanta jää yksityisissä kerrostalohankkeissa helposti sanahelinäksi ja lupailuiksi kaava-hankkeen aikana. Toteutusvaiheeseen edettäessä hankkeet muuttuvat pientasuntovaltaisiksi ja tähän on vaikea rakennusvalvonnan puuttua mikäli kaava ei sisällä määräystä asuntojakaumasta."

"70-luvun asuntotuotanto on uhan alla, vaikka silloin on rakennettu hyviäkin asuntoja. Miten pitää mielessä keinoja korjausrakentamiseen."

"Asuntojen tarpeenmukaisuutta on hyvä pohtia niitä käyttävien näkökulmista."

Valmistelun tilannekatsaus / työpajoihin osallistuneet

Kolmannessa valmistelun tilannekatsauksessa kestävyteen liittyen nostettiin jälleen esiin, että pienet asunnot eivät ole ilmastotekoja; ihmiset vuokraavat lisätilaa tavaroilleen erilaisista varastoista, mikä ei ole kestävä, tai pieniä asuntoja hyödynnetään väliaikaiseen majoittamiseen ja suurempien asuntojen sijoittuminen taajamiin lisää autoilua.

Todettiin kuitenkin, että pieniä asuntoja ei rakenneta nykyisellään liikaa, sillä esimerkiksi kotitalouksien kokojen pieneneminen tai yleensä muutos väestön kehittämisessä ohjaavat tiivistämään neliöitä. On eri asia kuinka hyvin pienten asuntojen tiiviit neliöt on suunniteltu ja onko niissä otettu huomioon ihmisten todelliset tarpeet.

Asuntojen hintakehityksen suhteen kannatettiin ajatusta siitä, että kaupungilla olisi MAL-sopimusta

korkeampi tavoite rakentamiseen. MAL on hyvä minimi-, mutta ei maksimitavoite. Kohtuuhintaisuuden näkökulmasta keskusteltiin myös suhteessa tonttivuokriin ja toivottiin muun muassa kuntalaisten tasapuolisempaa kohtelua.

Keskustelussa esiin nostettiin myös rakennuttajien moninaisuuden tärkeys ja toivottiin läpinäkyvyyttä tonttien luovutukseen liittyen. Kysyttiin onko riittävästi keinoja varmistaa erikokoisten rakennusliikkeiden toiminta ja kilpailuedellytykset? Todettiin, että tonttihuissa pienten rakennuttajien määrä on ainakin kasvussa.

Hyvänä esimerkkinä onnistuneesta asuntosuunnittelusta nostettiin 70-luvun kerrostaloasunnot ja yksitasoiset rivitaloasunnot.

Lainauksia keskustelusta:

“Vastaan Tamperelaisten puolesta. Miksi tamperelaiset muuttaa naapurikuntaan, siellä saa huoneen enemmän samalla rahalla. Pirkkalassa ja Ylöjärvellä myytiin 100 neliöiset yksitasoiset asunnot Tamperelaisille. Yksitasoiset rivitalot edelleen kaikkein suosituimpia (ja ne on 70-luvulta). Jos saa tontin, sinne pitää rakentaa kaksi-kerroksinen asunto vaikka kukaan ei sellaista halua. Toinen on ranskalaiset parvekkeet. Kukaan ei niitäkään halua. Tarvitaan iso parveke jonne saa polkupyörän. Nämä sellaisia terveisiä Tamperelaisilta!”

“Helsingissä maanvuokrasopimusten päättyessä uusiin vuokriin ja korotuksiin hyödynnetään käsittääkseni 10 vuoden siirtymämallia.”

“Mielestäni kaupunki voisi tarjota tontin lunastamista taloyhtiöille, kun maanvuokraussopimus on päättymässä. Hyöty: kaupunki saisi rahaa investointeihin / muuhun. Vähemmällä velkarahalla...”

“Kohtuuhintaisen asumisen toteutumista edesauttaisi kaavoituksen, rakennuttajan ja rakennusvalvonnan tiivis yhteistyö jossa kaikki sitoutuisivat yhteiseen päämäärään eli kohtuuhintaiseen asumiseen. Nyt kaikki vetävät vähän omaa linjaansa sen sijaan, että pyrittäisiin samaan suuntaan. Kohtuuhintainen voi olla myös laadukasta mutta rakentamisen laadukkuuttakin pitäisi pystyä määrittelemään nykyistä avoimemmin ettei lukkiuduta johonkin tiettyihin rakentamista kallistaviin vaatimuksiin, esim. vain tiili-muuraus on laadukasta.”

“Luonnon monimuotoisuus ja hyvä asuminen ja keskustan tiivistäminen on osin ristiriidassa. Tiivistämistä kohtuudella ja lisärakentamista myös periferiaan. Uusi Hervanta?”

“Lähiluontoon on päästävä järkevällä tavalla, mutta tulee muistaa että lähiluonto on haastava saada pysymään ilman että asuminen pirstoutuu. On järjetöntä tehdä lähiöitä kauas keskustoista, kaupungin sisäinen pendelöinti lisääntyy ja merkittävä osa ihmisistä kulkee omilla autoilla, kuinka kestävää se on? Meillä on huutava pula rakennusmaasta, en ymmärrä miten voi olla?”

Kototori-kohtaamiset

**3 eri kieltä,
20 kohtaamista,
171 kirjausta**

Kototori kohtaamisten tulokset

Tampereella asuu 10600 ulkomaan kansalaista 125 eri valtiosta, ja Tampereella puhutaan noin 130 kieltä.

Kansainvälistyvässä Tampereen kaupungissa kieli-kysymyksillä on väliä. Maahan muuttaneiden kohtaaminen ja heidän odotustensa ymmärtäminen liittyen oman asumisen tulevaisuuteen Tampereella, koettiin osallisuustyössä tärkeäksi. Keskusteluun oli mahdollisuus osallistua omalla äidinkielellään.

Hervannassa sijaitseva Kototori tarjoaa maahan muuttaneille palveluja kuudella eri kielellä. Kototorilla vierailtiin kahtena päivänä. Apuna oli kolme tulkkiä, jotta siellä asioivia voitiin haastatella arabiaksi, somaliksi ja dariksi. Haastattelut suoritettiin pääosin ryhmähaastatteluin, kiireettömässä tunnelmassa, kahvipöydän ääressä. Haastattelujen aiheet mukautuivat kulloisenkin kokoonpanon tilanteisiin ja tarinoihin. Haastateltavien jakaessa kokemuksiaan, etenkin

Agfanistanin tilanne tuli käsinkosketeltavan lähelle äidin näyttäessä kännykästään valokuvia saarroksissa olevista, kodittomista lapsistaan ja lapsenlapsistaan. Asumisen tulevaisuuteen tähtäävä keskustelu oli paikoin haastavaa. Kohtaamisissa korostui empatia ja läsnäolon merkitys; “tuli hyvä mieli siitä, että sai täällä jakaa kanssanne ajatuksiaan, elämästä, ja asumisesta”.

Maahan muuttaneiden keskuudessa Hervanta vaikuttaa erittäin suositulta asuinpaikalta, koska siellä “on kaikki tärkeimmät palvelut” (esim. Lidl, moskeija), ystävällisiä ihmisiä ja luonto lähellä. Palvelujen puutteena mainittiin naisten kuntosalivuorot. Huolta aiheuttivat naapureiden suhtautuminen elämän ääniin kerrostaloasumisessa, etenkin suurperheen lapsista lähteviin. Pääasiallisena asumiseen liittyvänä unelmana koettiin tarpeeksi ison asunnon saaminen, “sellainen, johon mahtuisi koko perhe”.

Lainauksia Kototorin kohtaamisista:

"Kaikki hyvin, on rauhallista, keskusta ja palvelut ovat lähellä Hervannassa. Haluan asua Hervannassa."

"Lapsille tärkeitä palveluita; Leikkipaikka pitää olla samalla alueella, erikoiskarkkikauppa olisi hyvä olla alueella, olen järjestänyt kotiin tekemistä jotta he viihtyisivät paremmin --> kun asuttiin Hervannassa, oli enemmän paikkoja, missä nuoret käyvät, moskeija oli lähellä täällä, kävivät siellä opiskelemassa englannin kieltä, moskeijassa sai tuki-opetusta suomen kieleen, Kaukajärvellä ei sellaista palvelua."

"Tärkein kauppa on Lidl!"

"Meidän (somalilais) kulttuurissa vanhemmat asuvat lastensa kanssa, joten heidän pitäisi asua perheen kanssa. Nyt asunnot ovat hyvin pieniä ja vanhukset eivät kestä lasten ääntä, heille pitää olla oma asunto lähellä oma asunto. Vanhemmilla on toinen asunto kaukana, jolloin heitä pitää käydä katsomassa kaukana."

"Meille on kotoutumista varten opetettu lajittelua. Kotona lajittelemme pahvit, lasit. Roskakatoksessa roskikset on merkitty, ohjeistan myös lapsia."

"Neljä henkeä asuu yksiössä tällä hetkellä, koska perheeni on tullut vasta Suomeen, emmekä ole saaneet suurempaa asuntoa."

"Isoja asuntoja olisi hyvä olla. Jos on 5 lasta, jopa neljän huoneen asunto on vaikea saada. Kaikki haluaisivat asua Hervannassa, mutta suuria asuntoja ei ole Hervannassa."

"Olisipa oma puutarha, (omassa kodissa) maalaisin aina seinät uudelleen ja koristelisin ne, kerrostalossa tämä ei mahdollista."

"Perustetaan tori, jossa voisi myydä itse kasvattamia vihanneksia."

"Omassa arjessa olisi tärkeää oma yritys ja koti."

"Tampere ei ole niin sekava kuin Helsinki, Tampereelta on helpompi löytää tärkeät paikat. Helsinki tuntuu viranomaisista lähtien sekavalta, asioita ei ole järjestetty kunnolla. Tampereella asiat toimivat hyvin. Suomalaiset naapuritkin ovat kivoja. Täällä naapurit tervehtivät."

"Ihmiset eivät ole samanlaisia, on enemmän ihmisiä jotka kunnioittavat kuin heitä, jotka eivät. Poliisit kunnioittavat."

"Turvallinen koti on oma rauha, yksityisyyden kunnioitus."

Aikuissosiaalityön asiakasraati

"Mielenterveyspalveluni hoitosuhde katkeaisi jos joutuisin muuttamaan... Jos on ansiotyössä ja tulotaso on taattu, on aivan erilaisia vaihtoehtoja. Eli tämä tulee ottaa huomioon, kun puhutaan yksilönvapaudesta."

(Lainaus keskustelusta)

Aikuissosiaalityön asiakasraadin tulokset

Aikuissosiaalityön asiakasraadille pidettyyn Erätauko-keskusteluun osallistui kymmenen henkilöä. Yhteisöllisyydestä ja sen vahvistamisesta esitettiin paljon näkemyksiä ja konkreettisia kehitysideoitakin. Toivottiin, että yhteisöllinen tekeminen voisi vaikuttaa vuokraan, ja koettiin että jos rakennusmääräyksiin olisi kirjattu yhteinen asukastila kaikkiin kerrostaloihin, ihmisten hyvinvointi paranisi ja yksinäisyys vähenisi. Systeminen yhteisöllisyyden vahvistaminen on tulevaisuudesta keskusteltaessa tärkeää, ja Erätauko-osallistujan sanoin, on muistettava että "kaikki lähtee eriarvoisuuden hyväksymisestä."

Eri ihmisillä on erilaisia tarpeita, eikä yhteisöllinen asuminen ole kaikkien toivomuslistalla. Hyvän asumisen koettiin merkitsevän hyvin eri asioita vastaajan taustasta ja tilanteesta riippuen. Olisikin syvemmin tunnistettava sosiaalisia tarpeita osana asumis-

tarpeiden määrittelyä. Puhuttiin jopa sosiaalisesta elinkaariajattelusta. Eräs osallistujista painotti, että tarvitaan lähimmäisenrakkaus ja yhteisvastuu takaisin.

Tiiviimpi yhteistoiminta esim. sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa voisi vaikuttaa hyvinvoinnin kokemukseen monella tasolla. Tunnistettiin myös, että asumiskustannusten jatkuva nousu on suoraan yhteydessä hyvinvoinnin kokemukseen. Todettiin ettei kohtuuhintainen asuminen saisi viedä kuin kolmanneksen palkasta; "jos puolet eläkkeestä menee asumiskustannuksiin, vaikka puhutaan sosiaalisesta asumisesta, niin ollaan kaukana sosiaalisuudesta". Nähtiin, että kohtuuhintaisempaa asumista voisi olla esimerkiksi kauempana keskustan palveluverkosta, mutta huolena on yksinäisyys ja eriytyminen. Esitettiinkin, että vuonna 2061 Tampereella kaikilla tulisi olla peruspalvelut käytössään kävelymatkan päässä.

Lainauksia Aikuissosiaalityön asiakasraadin Erätauko-keskustelusta:

"Voisiko olla yhteisöasumista, jossa samanhenkiset ihmiset voisivat esimerkiksi vuokrata yhteisen omakotitalon. Tai kesäisin voisi olla esimerkiksi konttiasuntoja, jolloin oman kalliin vuokra-asunnon voisi vuokrata esimerkiksi kesätyöntekijälle."

"Asumisvaihtoehtoja pitäisi olla enemmän. Yhteisöllistä asumista."

"Häiritsee että asutaan kopeissa eikä nähdä ketään."

"Tärkeää, että perhe ja lähiverkosto on täällä, joten muutto aiheuttaisi myös yksinäisyyttä."

"Asukas ei voi vaikuttaa vuokran nousuun."

"Kela pitäisi yksityistää! Hoituisi asiat paljon jouhevammin."

"Yksityistymisen kautta ei sitouduta mihinkään, asuntoon, puolisoon, työhön.."

"Eläimiä pitäisi olla! Postikin kulkisi sujuvammin hevoskyydillä!"

"Jos saamme nopean radan Helsinkiin, Helsinki olisi työssäkäyntialuetta myös Tampereella asuville."

"Tampereelle tulee nuoria ja he haluavat käydä töissä. Palaan asumisen kalliuteen. Se ei motivoi ottamaan matalapalkkaista työtä, jos ei pysty, asumiskustannukset haukkaavat suuren palan."

"Pirkkalassa hyvät palvelut ja ihmiset viihtyvät siellä. Tampereella käy suuri osa töissä, Tampereella kaavoitus on epäonnistunut, kova kilpailu vuokra- ja omistustonteista. Katsoisin taaksepäin kunnallispoliitikoja."

"Esteettömyys on todella tärkeää nyt kun väestö ikääntyy."

"Tarvitaan lähimmäisenrakkaus ja yhteisvastuu takaisin."

"Harmittaa ettei ehditty puhumaan ekologiasta. Ekologisuutta ajatellaan liian teknisesti, insinöörimäisesti."

Tamperelaisten asumistoiveet, – valinnat ja hyvinvointi

Asumistoiveet ja -preferenssit (mieltymykset) vaihtelevat yksilötasolla suuresti, mutta erilaisten asukasryhmien keskuudessa korostuvien asumistoiveiden tunteminen auttaa viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä oikeiden ja tarkoituksenmukaisten asuntopoliittisten ratkaisujen tekemisessä. Asumistoiveita on myös hyvä peilata toteutuneisiin asumisen valintoihin, ja tunnistaa syyt siihen, miksi asumistoiveet ja toteutuneet valinnat eroavat joiltain osin toisistaan.

Tampere on koonnut aktiivisesti tietoa muun muassa tamperelaisten asumistoiveista ja -valinnoista sekä asukkaiden hyvinvoinnista erilaisten kyselyiden ja tutkimusten avulla. Seuraavassa esitellään lyhyesti muutamia viime vuosien tutkimuksia keskeisine havaintoineen.

Tampereen pito- ja vetovoima, Opiskelijakysely 2019

Tampereen kaupunki toteutti vuonna 2019 opiskelijakyselyn, jolla selvitettiin opiskelijoiden hyvinvoinnin tilannekuvaa sekä kaupungin pito- ja vetovoimatekijöitä. Kyselyyn vastasi 1003 opiskelijaa.

Opiskelijoiden elämäntilanne, mahdollisuudet ja halu jäädä Tampereelle vaihtelevat merkittävästi kyselyn perusteella. Opiskelijoiden joukossa on henkilöitä, jotka kokevat monella hyvinvoinnin osa-alueella huolia. Lisäksi on ryhmiä, jotka kokevat vointinsa monien varantojen näkökulmasta todella hyväksi.

Tampereen asuinkunnaksi valinneiden muuttoperferensseissä korostuvat työllisyyden lisäksi harrastus- ja vapaa-ajanviettomahdollisuudet. Henkilöillä, jotka muuttavat lähikuntiin, muuttoperferensseinä korostuvat mm. lapsiperheiden palvelut, puolison työllisyysmahdollisuudet, hyvät asumisen vaihtoehdot

ja luonto. Niiden henkilöiden osalta, jotka ovat muuttamassa Tampereelta pääkaupunkiseudulle korostuvat muuttoperferensseinä oma työllisyys, sosiaaliset suhteet ja liikkumisen helppous.

Mielenkiintoista on, että tuloksista on löydettävissä ryhmiä, jotka ilmaisevat toiveensa jäädä asumaan Tampereelle, mutta edellä mainituista syistä se ei ole mahdollista. Tampereen kaupungin tulisikin kiinnittää entistä enemmän huomiota toimenpiteisiin, joiden avulla nämä ryhmät voisivat jäädä asumaan Tampereelle.

Lähde: Tampereen pito- ja vetovoima: Opiskelijakyselyn tulokset, https://www.tampere.fi/tiedostot/t/nCrdQnloF/Sanni_Pontinen_Tampere_vastavalmistuneelle.pdf

Kysely omakotitonttia hakeneille 2019

Tampereen kaupunki toteutti vuonna 2019 kyselyn syksyn omakotitonttien hakuun osallistuneille. Syksyn tonttihaussa oli haettavana yhteensä 44 tonttia ja hakemuksia saapui 402 kpl. Hakijoilta kysyttiin kysymyksiä tonttihakuun, tulevaisuuden asumisuunnitelmiin, nykyiseen asumismuotoon sekä asumistoiveisiin liittyen. Lisäksi kysyttiin asenteita erilaisiin asumismuotoihin.

Kyselyyn vastasi 140 henkeä eli n. 35 % hakijoista. Vastaajista enemmistö oli lapsiperheitä (66 %). Ensimmäistä kertaa Tampereen kaupungin tonttihakuun osallistui 66 % vastaajista. Enemmistö (66 %) myös arveli asuvansa tontille rakennettavassa talossa niin pitkään kuin mahdollista. Tontin valinnassa painoivat eniten sijainti, hinta ja tontin sopiva koko. Suosituisimmat haettavat tontit sijaitsivat Linnainmaalla ja Vuoreksessa.

Vastaajien muuttohalukkuuden taustalla painottuivat toive asua omakotitalossa ja toive nykyistä asuntoa suuremmasta asumisväljyydestä.

Tulevaisuuden asumisessa vastaajat pitivät tärkeimpinä ominaisuuksina omistusasuntoa asumismuotona, turvallista koulureittiä, mahdollisuutta osallistua itse oman kodin suunnitteluun sekä omakotitaloa talotyyppinä. Tärkeiksi ominaisuuksiksi koettiin myös tila omille autoille sekä oman talon rauha. Vastaajat toivoivat Tampereen kaupungilta jatkossa enemmän tontteja tarjolle. Lisäksi toiveissa oli lisätä kiinteähintaisten tonttien määrää. Tarjolle tulevien tonttien toivottiin myös olevan nykyistä suurempia. Tonttihakuun toivottiin palautettavan hakijoiden pisteytyksen, jossa huomioidaan lapsiluku, työssäkäynti ja asumisaika Tampereella.

Miten ja missä kaupunkilaiset haluavat asua? 2020

Pellervon taloustutkimus PTT toteutti vuonna 2019 kyselyn, jossa kartoitettiin (vastaajia 2900) kaupunkilaisten asumismielityksiä ja valintoja kyselytutkimuksella. Kyselyssä pyrittiin 18–79-vuotiaita edustavaan aineistoon erityisesti kohdekaupunkien (Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere, Oulu, Jyväskylä) osalta.

Tulosten mukaan alle 40-vuotiaat vastaajat olivat kiinnostuneempia uusista alueista kuin yli 40-vuotiaat, joista lähes kaikille kaupunkikeskustan lähialue oli uutta aluetta mieluisampi. Lähiö oli edellä mainittuihin alueisiin verrattuna selvästi vähemmän haluttu asuinpaikka. Kaikki vastaajat olivat halukkaita maksamaan jonkinlaisesta vehreydestä asunnon läheisyydessä. Alle 40-vuotiailla oli selvästi iäkkäämpiä pienempi maksuhalukkuus autopaikasta, vaikka oma autopaikka lisäikin yleensä asunnon mieluisuutta.

Yhteiskäyttötilat puolestaan lisäsivät yli 40-vuotiaiden maksuhalukkuutta selvästi nuorempia enemmän.

Vastaajien joukosta tunnistettiin neljä ryhmää, jotka erosivat toisistaan asuntovalintoihin vaikuttaneiden tekijöiden perusteella. Ryhmät olivat viherkaupungin pientaloasujat (24 % vastaajista), urbaanit kaupunkilaiset (15 %), hintatietoiset omistusasujat (50 %) ja modernit viherkaupunkilaiset (11 %).

Lähde: Kaupunkiseutujen asukkaiden asumispreferenssit – Miten ja missä kaupunkilaiset haluavat asua?, PTT raportteja 260, <https://www.ptt.fi/julkaisut-ja-hankkeet/kaikki-julkaisut/kaupunkiseutujen-asukkaiden-asumispreferenssit-miten-ja-missa-kaupunkilaiset-haluavat-asua.html>, https://www.ptt.fi/media/ptt_rap260_yhdistetty1.pdf

Tampereen kaupunkiseudun asukas- ja poismuuttajakysely, 2021

Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä toteutti vuodenvaihteessa 2020-2021 verkkokyselyt Tampereen seudulla asuville ja seudulta pois muuttaneille. Kyselyt tavoittivat yhteensä 3563 vastaajaa. Asukaskyselyyn vastaajista puolet asukkaista oli tamperelaisia ja poismuuttajakyselyn vastaajista 83 % entisiä tamperelaisia. Seuraavassa yhteenvedossa käsitellään nykyisten tamperelaisten vastauksia.

Kyselyyn vastanneista tamperelaisista 64 % asui omistus- ja 32 % vuokra-asunnoissa. Reilu puolet (51%) vastaajista asuivat omakoti-, pari-, rivi- tai erillistalossa. Tamperelaiset kuvailivat omaa kotikuntaansa adjektiiveilla kehittyvä, monipuolinen, kaunis, viihtyisä ja kasvava. Tässä kyselyssä käytettiin kansainvälistä NPS eli nettosuositelijaindeksiä asuinalueen tyytyväisyys- ja suosittelemisluvun määrittämiseksi.

Tampereen NPS-luku oli 45, eli 45 % vastaajista todennäköisesti suosittelisi nykyistä asuinalueettaan muuttoa harkitsevalle. Verrokkina seutukunnan korkeimmat pisteet sai Pirkkala (NPS-luku 68) ja pienimmät Orivesi (NPS-luku 28). Alhainen tyytyväisyys ja suosittelemisluvun alku on keskittynyt erityisesti alimpien hyvinvointitasojen (koulutustaso, tulotaso, työttömien osuus) alueille ja alueille, joissa 1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen kerrostalojen määrä alueen rakennuksista on suuri.

Tamperelaisista noin neljännes suunnitteli varmasti tai ehkä muuttoa pois Tampereen kaupunkiseudulta seuraavan viiden vuoden aikana. Tampereen kaupunkiseudun sisällä muuttoa harkitsi 30 % tamperelaisista vastaajista. Muuttoa harkitsivat erityisesti yksin asuvat, alle 29-vuotiaat ja kerrostalossa asuvat.

Tamperelaisten hyvinvointi, 2021

Tampereen kaupunki toteutti vuonna 2021 kuntalaisille alue- ja paikkatietopohjaisen hyvinvointikyselyn, jossa selvitettiin hyvinvointia monipuolisemmin Tampereen eri asuinalueilla. Kyselyyn vastasi 4500 henkilöä. Kyselyn mukaan 76 % tamperelaisista koki elämänlaatunsa vähintään melko hyväksi tai sitä paremmaksi. Parhaimmaksi elämänlaatunsa kokivat muun muassa korkeakoulutetut, työssäkäyvät, perheelliset sekä omistusasunnossa ja omakotitalossa asuvat. Jokaisella palvelualueella (läntinen, eteläinen, keskustan-, koillinen ja kaakkoinen palvelualue) oli kaupunginosia, joissa elämänlaatu koettiin paremmaksi kuin koko kaupungissa keskimäärin. Palvelualueista elämänlaadussa heikoimmin menestyi kaakkoinen palvelualue.

Asuinalueen valintaan hyvinvointikyselyn mukaan vaikutti eniten asunnon ja tontin ominaisuudet (17 %

vastaajista). Toiseksi eniten vaikuttivat puistot ja virkistysalueet, hyvät julkiset kulkuvälineet, työ- ja koulumatkan sujuvuus sekä palveluiden läheisyys (jokaisessa kohdassa 12 % vastaajista). Kuudenneksi tärkeimpänä asuinalueeseen vaikuttavana tekijänä mainittiin edulliset asumiskustannukset (9 % vastaajista). Seuraavaksi tärkeimpänä kriteerinä pidettiin sitä, että asuinalueella on mahdollisuus pysyä elämäntilanteen muuttuessa (8 % vastaajista). 7 % prosenttia oli valinnut alueen hyvän maineen vaikuttavan asuinalueen valintaan ja 6 % taas koki perheen ja ystävien vaikuttavan asuinalueen valinnassa. Alueen arkkitehtuurin ja lähikoulun hyvän tason oli kummankin valinnut 3 % vastaajista vaikuttavaksi asuinalueen kriteeriksi.

Suurin osa (80 %) tamperelaisista oli tyytyväisiä asuinalueensa kulkuyhteyksiin. Vähiten tyytyväisiä

julkisiin kulkuyhteyksiin ja kävelyreitteihin oltiin kuitenkin koillisella palvelualueella, kun taas keskustan alueella tyytymättömyyttä herättivät auto- ja pyöräilyreitit. Asuinalueet koettiin myös pääosin viihtyisiksi (80 % vastaajista) ja turvallisiksi (83 % vastaajista). Jokaisella palvelualueella löytyi kuitenkin asuinalueita, joilla koettiin enemmän turvattomuutta. Kaakkoisella palvelualueella oli eniten alueen turvattomaksi kokevia. Keskustassa, etelässä ja kaakossa oli myös kaupunginosia, joissa vain puolet tai alle puolet koki asuinalueensa viihtyisäksi.

Hieman matalampia lukuja tyytyväisyyden suhteen saatiin palveluiden osalta. 68% vastaajista kertoi olevansa tyytyväinen asuinalueensa palveluihin. Tyytyväisimpiä palveluihin oltiin keskustan alueella, kun taas tyytymättömmimpiä etelän palvelualueella.

Matalimpia lukuja kyselyssä saatiin kokemuksesta vaikuttaa asuinalueensa kehittämiseen. Vain 29 % koki voivansa vaikuttaa asuinalueensa kehittämiseen. Harvimminkin näin kokivat perhevapaalla olevat, kotiäidit ja -isät, työttömät, vuokra-asunnossa asuvat sekä yksin asuvat. Tampereen kaupungin tulisikin jatkossa huomioida paremmin osallisuuteen liittyvät kysymykset asuinalueiden kehittämisessä.

Kaupunkiasuminen Suomessa, 2021

Kaupunkiasuminen Suomessa on Taloustutkimus Oy:n toteuttama valmistutkimus, joka toteutettiin ensimmäistä kertaa vuonna 2021. Tutkimus koostuu koko tutkimusaineistosta tehdystä Asumisen trendit ja kuluttajatoiveet -osiosta sekä kaupunkikohtaisista osioista. Tutkimuksessa käytettiin sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Osallistujat rajattiin yli 100 000 asukkaan suomalaiskaupunkien 18–79-vuotiaisiin asukkaisiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa oli yhteensä 28 osallistujaa yhdeksästä kaupungista. Kvantitatiivisessa osiossa otos oli 6282 vastaajaa, joista 864 oli Tampereelta.

Tamperelaisista vastaajista suurin osa, 74 % asui kerrostalossa. 71 % vastaajista asui kaupungin keskustan ulkopuolisella kerros- tai pientaloalueella. Tamperelaiset vastaajat asuvat keskimäärin pienemmissä asunnoissa kuin kaikkien kaupunkien

vastaajat. He ovat kuitenkin tyytyväisempiä sekä nykyiseen asuntoonsa että asuinalueeseensa, kuin vastaajat keskimäärin.

Vastaajajoukosta tunnistettiin asumistoiveiden perusteella viisi erilaista asukasryhmää. Tamperelaisissa korostuivat erityisesti helpon arjen arvostajat, joita oli 28 % vastaajista. Kyseiselle ryhmälle mieluisin asuinympäristö olisi kaupungin keskusta tai sen lähialue, joka tarjoaa hyvät lähipalvelut ja yhteydet. Asuinalueen maineella ei ole heille merkitystä. Kodin tulee tarjota helppoa asumista ja useimmiten he asuvat vuokralla.

Tärkeimpinä asuinalueen valintaperusteina tamperelaiset vastaajat pitivät alueelta löytyvää ruoka-kauppaa, pääsyä lähiluontoon ja alueen rauhallisuutta. Asumiseen liittyvissä asenteissa korostui halu

huolettomaan ja helppoon asumiseen, jätteen lajitteluun ja usko oman alueen arvonnousuun. Suurimpina asumiseen liittyvinä tulevaisuuden uhkakuvina koettiin liian tiivis rakentaminen, naapuruston muuttuminen aikaisempaa epämiellyttävämmäksi ja ympäristön vehreyden väheneminen. Kuitenkaan 31 % tamperelaisista vastaajista ei nähnyt asumiseen liittyviä uhkakuvia.

Tamperelaisista vastaajista 47 %:lle asunnon valinnassa merkitsi enemmän asunnon koko kuin keskeinen sijainti, 28 % taas suosisi pienempää asuntoa, jos se sijaitsisi lähempänä keskustaa. Tamperelaiset tuntuivat arvostavan asunnon keskeistä sijaintia asunnon kokoa enemmän hieman useammin kuin kaupunkien vastaajat keskimäärin. Sekä tamperelaisista että kaikkien kaupunkien vastaajista kaksi kolmasosaa valitsisi uuden asunnon ensisijaisesti asuinalueen perusteella ja kolmasosa ensisijaisesti asunnon ominaisuuksien perusteella.

Kerrostaloasunnot kiinnostivat tamperelaisia enemmän kuin kaikkien kaupunkien vastaajia. Asunnon ostoa suunnittelevista tamperelaisista vastaajista 39 %:lle kerrostaloasunto olisi ensisijainen valinta, kun kaikkien kaupunkien vastaajista se olisi ensisijainen valinta 36 %:lle. Omakotitalo olisi ensisijainen valinta 34 %:lle ja rivitalo 19 %:lle tamperelaisista asunnon ostoa harkitsevista. Erillistalot ja kytketyt kaupunkipientialot taas olisivat ensisijainen valinta vain 1 %:lle tamperelaisista vastaajista.

Kerrostaloasunnoista kiinnostivat erityisesti kolmiot (45 % kerrostaloasunnon ostoa harkitsevista tamperelaisista vastaajista) ja kaksiot (34 %). Muissa asuntotyypeissä suosituimpia olivat kolmiot (50 %) ja 4–5:n huoneen asunnot (30 %). Kerrostaloasunnon kooksi toivottiin keskimäärin vähintään 62 m² ja muun tyyppisten asuntojen kooksi vähintään 84 m². Vain 8 % kerrostaloasunnon ostoa harkitsevista haluaisi ostaa alle 30 m²:n kerrostaloasunnon.

**"Rohkeutta päätöksiin.
Tulevaisuudessa arvoa ihmisille
muodostuu yhä enemmän muihinkin kuin
taloudellisiin näkökulmiin nojaten.
Ekologiset, yksilön ja yhteisön
psykologiset ja sosiologiset arvot ovat 3/4
osaa elämässä arvokkaina koettujen
asioiden määrästä ja talous vain 1/4 osaa."**

(Lainaus asumista ja maanvuokrausta koskevasta kyselyvastauksesta)

*"Otetaan käyttöön asunto-
rakentamisen laatu- ja hintaohjausmalli
(vrt. Wien). Tampereesta uusi
Wien asumisen laadussa ja hinnassa?"*

(Kommentti tulevaisuustyöpajassa)

Miksi?

Kaupungeilla ja kunnilla on erilaisia tehtäviä ja velvoitteita, joiden mukaan niiden tulee mahdollistaa erilaisia vaikuttamismahdollisuuksia asukkailleen. Lisäksi kaupunkien ja kuntien tehtävänä on laajemmin vahvistaa kokemusta kuulumisesta yhteiskuntaan ja kokemusta sellaisen elämän elämisestä, jonka kokee itselleen mielekkääksi. (Faehnle ym. 2020, 14.)

Perustuslaki, kuntalaki ja uudistumassa oleva maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL) velvoittavat osallisuuden edistämiseen kunnissa ja kaupungeissa eri tavoin (Faehnle ym. 2020, 31). Esimerkiksi kuntalain (pykälän) mukaan kunnan tulee huolehtia asukkaiden osallistumis-, vaikuttamis- ja itsehallinnon mahdollisuuksista. On myös hyvä ymmärtää, että uusi demokratia on tekemisen demokratiaa, jossa sen sijaan, että tuotetaan vaatimuksia siitä, mitä jonkun muun tulisi tehdä, tuotetaan enemmän suoria tuloksia (Faehnle ym. 2020, 38).

Asunto- ja maapolitiikan linjauksiin vaikuttavat erilaiset lait ja toimintaa ohjaavat strategiat ja ohjelmat. Kokosimme tähän osioon otteita kokonaisuuteen vaikuttavista strategioista. Kokosimme lisäksi oppeja siitä, kuinka osallistumista voisi vieläkin paremmin mahdollistaa osana asumisen tulevaisuutta Tampereella, kun seuraavia linjauksia kirjoitetaan neljän vuoden kuluttua ja sitä ennenkin.

Strategiat

Tampereella on käynnissä useampia ihmisten elinympäristöön liittyvien linjausten päivitystöitä, jotka tukevat toisiaan sisällöllisesti. Tampereen uuden strategian mukainen visio on *Tekemisen kaupunki*, joka esitetään neljän painopisteen kautta; *yhdenvertaiset yksilöt, tekevät yhteisöt, hiilineutraalit teot sekä tulevaisuuden edelläkävijyys*, kaikkien keskiössä asiakaskokemuksen kehittäminen. Asunto- ja maapolitiikan linjauksiin liittyvä osallisuustyö onkin ollut linjassa tuoreen strategian kanssa, muun muassa **asukaslähtöisen** kehittämisen näkökulmasta.

Syksyllä tamperelaisilla on ollut myös mahdollisuus seurata Tampereen arkkitehtuuriohjelman laatimista, jossa on käsitelty esimerkiksi arkiympäristön laatua tamperelaisena mausteena, pitovoiman varmistamiseksi. Kansallisen arkkitehtuuriohjelman Apoli2020:n

tavoin Tampereen arkkitehtuuriohjelman käsittelee arkkitehtuurin merkitystä kulttuurisen ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamisessa.

Valtakunnallisella tasolla myös [MRL:n uudistus](#) ottaa kantaa siihen, miten ihmisten ääni saadaan paremmin kuuluville maankäytön ja rakentamisen suunnittelussa.

Vaikuttamisen ja osallistumisen paletti kehittyi monipuolisemmaksi koko Suomessa, ja Tampere on ollut tästä oivallinen esimerkki erilaisilla asukasosallisuutta edistävillä kokeiluillaan tämänkin linjaustyön aikana.

Mitä opimme? Vinkit tulevaan

Tamperelaiset painottivat paikallisten kohtaamispaikkojen merkitystä kaupunkilaisten kuulemiselle. Kirjastot, yhteiset tilat, verstaat ja korttelitapahtumat nähdään hyvinä alustoina kaupunkilaisten osallisuudelle. Osallisuuden edistämistä odotetaan kaupungilta enenevässä määrin; omaan asumiseen ja elämään vaikuttaminen koetaan merkitykselliseksi ja tärkeäksi.

Vuorovaikutuksessa tulee jatkossakin varmistaa monikanavaisuus sekä viestinnän että osallistumisen näkökulmista. Pormestariohjelman mukaisesti kansainvälistyvän Tampereen on tarjottava sujuvaa asumista, opiskelua, yrittämistä, työskentelyä ja viihtymistä englanninkielellä ja selkosuomella koko perheelle, myös muut yleisimmät vieraat kielet huomioiden.

Yleisesti kaikki asunto- ja maapolitiikkaan liittyvä käsitteistö on hyvä avata ja selventää kaikille osallisille ymmärrettävään muotoon.

Yhdessä tekemisen ja yhteisöllisyyden merkitys tuntuu korostuneen koronaviruspandemian seurauksena. Etätyöskentelyssä on kuitenkin haastavaa huomioida digiosallisuuden eri tasot ja niihin vaaditut taidot. Virtuaaliset yhteiskehittämisen alustat mahdollistavat kymmenien tai satojenkin ihmisten samanaikaisen osallistumisen, mutta osallistujien laitteisto, yhteydet ja/tai digiosaaminen voivat luoda esteitä osallisuudelle ja vaarantaa myönteisen vaikuttamiskokemuksen syntymisen. Yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien varmistamiseksi olisi aiheellista järjestää tuetun (etä)osallistumisen tilaisuuksia esimerkiksi kirjastoissa, hyvinvointikeskuksissa tai puhelinpäivystyksellä.

Kasvokkaisissa kohtaamisissa kielimuurit ja kulttuurierot kohdataan tulkkien avulla. Kohtaamisissa kahvitarjoilu on sekä kunnioittava ele, että hyväksi havaittu “jäänsärkijä” avoimen keskusteluyhteyden luomiseksi.

Linjaustyöhön liittyvälle osallistumiselle tulee varata riittävästi aikaa, jotta erilaisten osallistujien tarpeet osallistumiselle pystytään huomioimaan ja erilaisia ryhmiä saadaan mukaan osallistumaan. Poikkihallinnollisuuden näkökulmasta on hyvä ymmärtää, millaisia verkostoja eri toimialueilla on ja kuka toimii tavoiteltujen osallistujien parissa.

Osallistumista kannattaa tehdä koko valtuustokauden ajan ennen seuraavia linjauksia, jotta ymmärretään, mikä muuttuu. Oleellisena osallistumisen suunnittelussa on ymmärtää, mistä meillä on valmiiksi tietoa, mitä tietoa tarvitsemme ja mihin erilaisia toimijoita on hyvä saada osallistumaan. Esimerkiksi tässä työssä esitettiin kysymyksiä siitä, miksi tulevaisuuskuvia ei

ollut jo alusta alkaen suunniteltu yhdessä asukkaiden kanssa. Toisaalta osallistumista kuitenkin koettiin helpottavan se, että tietoa oli koostettu valmiiksi ja saatettu ymmärrettävään muotoon.

Osallistuminen vaikuttamisprosesseissa tarkoittaa myös yhteiskehittämisen vakiinnuttamista osaksi pysyviä käytäntöjä. Vakiinnuttamisen näkökulmasta katsottuna osallistumista voisi olla hyvä tarkastella yhteisen oppimisen, systeemisen kehittämisen ja edelleen vaikuttavuuden kautta. Osallistumisen synnyttämää tietoa tulisi tarkastella yhteisen ymmärryksen tasolla, joka on asukkaan tai asiantuntijan elämaailmasta erillinen tasonsa. Tähän liittyen erilaiset kytkökset kaikessa osallisuuteen liittyvässä työssä tai saavutetussa ymmärryksessä Tampereen kaupungissa tulisi pyrkiä tekemään mahdollisimman läpinäkyviksi.

Lainauksia palautteesta:

“Vastasin kyselyyn innokkaana, mutta huomasin että mediankäyttötaitoni ovat vähäiset. Ehkä eläkeikäiset tavoittaa paremmin paperiversiolla, voi kotona miettiä vastauksia.”

“Keskustelussa oli aitoa vuorovaikutusta.”

“Sähköisten alustojen käyttö työpajoissa ei tunnu luonnistuvan kovin helposti iäkkäämmältä väestöltä (infosta huolimatta), joten hyvä olla mukana kirjuri.”

“Nyt oli kyllä mummille liian vaikeaa ymmärtää miten pitää toimia. Kaikki tieto meni yli hilseen, en osannut edes chattiä käyttää. Sorry.”

“Sähköisillä alustoilla työskentelyyn liittyy ihmisillä paljon ennakkoluuloja ja kynnyskysymyksiä, minkä takia moni voi jättää jopa pajan kesken. Siksi alussa ehkä tärkeää vielä painottaa sitä, että niiden käyttöä ei tarvitse osata.”

“Erilaisista taustoista tulevien ihmisten laittaminen yhteen ryhmään on aina mielenkiintoinen oppimiskokemus kaikille.”

“Ryhmäytyminen ja hyvän keskustelun aikaiseksi saaminen, sekä jopa keskustelun herättäminen tärkeämpää kuin ajan kanssa juokseminen ja antaa osallistujille mielekkäämmän kokemuksen.”

“Tulevaisuuskuvat olivat oppilaille aika haastavia hahmottaa ja keskustella. Kuitenkin paljon abstraktia asiaa ja käsitteitä. Oman tulevaisuuskuvan suunnittelu oli sitten hieman helpompaa ja hauskempaa. Ehkä jotenkin kuvallistettu / kaavioiden avulla esitetyt tulevaisuuskuvat ja täsmällisemmät kysymykset voisivat helpottaa oppilaita. Esimerkiksi jokaiseen "kuvaan" pari kysymystä ja eri kysymyksiä, jotta mielenkiinto pysyy yllä. Ja kiitos, että saimme osallistua! Opetuksen merkityksellisyyteen tulee aina hiukan mielekkyyttä, kun saa tehdä jotain oikean elämän juttua.”

Lopuksi

Tässä osallisuustyössä tavoitettiin erilaisia näkökulmia hyvin. Kävimme kuitenkin paljon keskustelua siitä, keiden kanssa olisimme vielä voineet kehittää yhdessä. Pohdimme työn aikana laajennetun kaupunkisuunnittelun käsitettä, jossa sekä osallistumista, että kaupunkisuunnittelua ja -kehittämistä katsotaan laajemman näkökulman kautta. Suunnittelun ja kehittämisen suhteen laajennettu kaupunkisuunnittelu käsittää hallintorajat ylittävän ja suunnittelusta alueen valmistumiseen ja käyttöön asti ulottuvan toiminnan. Osallisuuden näkökulmasta itseorganisoituminen, sekä ihmisten tarpeet ja arjen käytännöt huomioidaan kaupunkikehittämisessä ja suunnittelussa. (Nummi 2021.)

Osallisten rooli laajenee edelleen palautteen antajasta yhteiskehittäjäksi ja kumppaniksi, ja heidän tuottamansa osallistieto on monimuotoista: näkemyksiä, ehdotuksia ja kokemuksia. Laajentuvan kaupunkisuunnittelun kontekstissa tätä tietoa ei pelkästään kerätä, vaan sitä hyödynnetään yhä paremmin ja se nähdään yhtä tärkeänä muun suunnittelutiedon kanssa. (Nummi 2021.)

Lähteet

Faehnle, M. ym. 2020. Saa kuulua! Oivalluksia osallisuuden edistämiseen kaupungeissa ja kunnissa. Ympäristöministeriö ja Suomen ympäristökeskus. Viitattu 20.10.2021. Saatavissa https://www.kestavakaupunki.fi/fi-FI/OHJELMA/Hankkeet/Saa_kuulua_inspiraatiopaketti_osallisuud%2858235%29

Heinonen, S. ym. 2013. Tulevaisuudentutkimuksen käsitteitä. Teoksessa Kuusi, O., Bergman, T. & Salminen, H. (toim.) Miten tutkimme tulevaisuuksia? 3., uudistettu painos. Sastamala: Vammalan kirjapaino, 321–334

Isola, A-M. ym 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 23.11.2021. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Nummi, P. 2021. Tulevaisuuden älykäs kommunikatiivinen kaupunkisuunnittelu. The Smart City Morning Talks. Viitattu 25.11.2021. Nähtävillä <https://youtu.be/eQsjYs2BfJl>.

Sutela, E., Ruoppila, S., Rasinkangas, J., & Juvenius, J. 2020. Kohtuuhintaisen asumisen hajanainen kokonaisuus. Yhdyskuntasuunnittelu, 58(1), 10–32. Saatavissa <https://doi.org/10.33357/ys.89282>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa. Viitattu 12.11.2021. Saatavissa <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-osa-alueet-ja-osallisuuden-edistamisen-periaatteet/osallisuus-yhteisoissa-ja-vaikuttamisen-prosesseissa%20>

Ympäristö.fi. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Elinympäristö. Viitattu 21.10.2021. Saatavissa https://www.ymparisto.fi/fi-fi/elinymparisto_ja_kaavoitus/elinymparisto

Tekijät:

Piritta Hannonen & Anni Hapuoja (Et May Oy)

Auli Heinävä, Kaisu Kammonen & Elina Pekkarinen (Tampereen kaupunki)